

Kulturni kapital roditelja i obrasci dječje uporabe medija

Katičić, Nikol

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:189:848497>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-21**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Teacher Education - FTERI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Nikol Katičić
Kulturni kapital roditelja i obrasci dječje uporabe medija
DIPLOMSKI RAD

Rijeka, 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI

UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni učiteljski studij

Kulturni kapital roditelja i obrasci dječje uporabe medija

DIPLOMSKI RAD

Predmet: Sociologija obitelji

Mentor: izv.prof.dr.sc. Željko Boneta

Student: Nikol Katičić

Matični broj: (JMBAG): 0299010928

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

„Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da sam završni rad izradila samostalno, uz preporuke i savjetovanje s mentorom. U izradi rada pridržavala sam se Uputa za izradu završnog rada i poštivala odredbe Etičkog kodeksa za studente/studentice Sveučilišta u Rijeci o akademskom poštenju.“

Potpis studentice:

Katičić Nikol

ZAHVALA

Zahvaljujem profesoru i mentoru, izv.prof.dr.sc. Željku Boneti na trudu, vremenu i strpljenju koje mi je pružio tijekom pisanja ovoga rada. Hvala na danim savjetima i prijedlozima, hvala na svakoj pomoći i konzultacijama posljednjih mjeseci. Izuzetno mi je drago što sam imala čast biti Vaša diplomantica.

Želim se zahvaliti i svim roditeljima djece rane i predškolske dobi koji su izdvojili vrijeme kako bi ispunili potrebnu anketu i na taj način doprinijeli izradi ovoga rada.

Hvala mojim prijateljima i kolegicama koji su vjerovali u mene i podržavali me tijekom pisanja ovog rada i cjelokupnog obrazovanja u protekle dvije godine.

Najljepša hvala mojim roditeljima, bratu te Deniju. Hvala što ste bili tu kao pomoć, podrška i utjeha. Hvala što ste uvijek vjerovali u mene. Zbog vas nisam odustala i danas sam to što jesam.

SAŽETAK

Rad polazi od Bourdieuove teorije kulturnog kapitala, primjenjujući je na analizi obrazaca dječjeg korištenja "starih" i "novih" medija. Problematiziraju se razlike u obrascima međugeneracijske transmisije kulturnog kapitala te veza sa socioekonomskim obiteljskim statusom na prigodnom uzorku roditelja čija djeca polaze vrtić. Provedeno je kvantitativno empirijsko istraživanje, metodom ankete, unutar kojeg je sudjelovalo 137 ispitanika čiji je cilj bio utvrditi postoji li poveznica između roditeljskih stavova o dječjoj uporabi „starih“ i „novih“ medija i obrazaca dječje upotrebe medija, s obzirom na dob, stupanj obrazovanja roditelja, socioekonomski status te mjesto stanovanja. Rezultati djelomično potvrđuju da postoji veza između kulturnog kapitala roditelja i dječjeg korištenja medija. Naime, utvrđena je statistička razlika u korištenju određenih „novih“ medija kod djece rane i predškolske dobi s obzirom na obrazovanje roditelja, broj djece u obitelji i imovinsko stanje obitelji.

Ključne riječi: kulturni kapital, mediji, stavovi roditelja, djeca rane i predškolske dobi

The paper starts from Bourdieu's theory of cultural capital, applying it to the analysis of patterns of children's use of "old" and "new" media. Differences in the patterns of intergenerational transmission of cultural capital and the connection with socioeconomic family status are problematized. Quantitative empirical research was carried out, using the survey method, in which 137 respondents participated, the aim of which was to determine whether there is a link between parental attitudes about children's use of "old" and "new" media and patterns of children's use of media, with regard to age, level of education parents, socioeconomic status and place of residence. The results partially confirm that there is a connection between parents' cultural capital and children's media use. Namely, a statistical difference was found in the use of certain "new" media among children of early and preschool age with regard to parents' education, number of children in the family and the financial status of the family.

Keywords: cultural capital, media, parents' attitudes, children of early and preschool age

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. BOURDIEUOVO SHVAĆANJE KULTURNOG KAPITALA	2
2.1. Kulturni kapital i obrazovanje	3
2.2. Struktura kulturnog kapitala	5
3. MEDIJI	6
3.1. Mediji i djeca predškolske dobi	9
3.2.1. <i>Noćne more i utopije</i>	10
3.2.2. <i>'Kultura spavaćih soba'</i>	12
4. RODITELJSKI NADZOR KORIŠTENJA MEDIJA KOD DJECE	14
5. PREGLED DOSADAŠNJIH ISTRAŽIVANJA.....	17
6. METODOLOGIJA.....	22
6.1. Cilj istraživanja	22
6.2. Hipoteze	22
6.3. Uzorak ispitanika	22
6.3.1. <i>Struktura ispitanika</i>	22
6.4. Metoda prikupljanja podataka	25
7. REZULTATI I RASPRAVA	26
7.1. Posjedovanje i korištenje „starih“ medija (TV-a).....	26
7.1.1. <i>Roditelji</i>	26
7.1.2. <i>Djeca</i>	27
7.1.3. <i>Stavovi roditelja o dječjem korištenju TV-a</i>	29
7.2. Posjedovanje i korištenje „novih“ medija.....	31
7.2.1. <i>Roditelji</i>	31
7.2.2. <i>Djeca</i>	34
7.2.3. <i>Stavovi roditelja o pravilima dječjeg korištenja novih medija</i>	40
7.3. Stavovi roditelja o koristima dječjeg korištenja medijima	43
8. ZAKLJUČAK	47
9. LITERATURA.....	51
10. SLIKE I TABLICE	54

1. UVOD

Mediji su postali sastavni dio svakodnevice modernog kućanstva. Sve se više koriste za zabavne aktivnosti u slobodno vrijeme, kao što su: komunikacija s prijateljima, dokumentiranje životnih situacija fotografiranjem ili snimanjem i slično. Osim toga, služe i za aktivnosti koje pojednostavljaju svakodnevni život, kao primjerice plaćanje računa. Iako nam nove tehnologije omogućavaju interakciju s drugim ljudima, razvijanje digitalnih vještina, razvijanje kreativnih vještina i mnogo drugih pozitivnih stvari, njihovo je korištenje često povezano s našim najintenzivnijim strahovima i fantazijama. Nove tehnologije istodobno, obećavaju bolju budućnost, i izazivaju tjeskobu zbog radikalnog raskida s prošlošću.

Cilj ovog rada bio je preispitati vezu stavova roditelja o medijima i obrazaca korištenja "starih" i "novih" medija njihove djece s obzirom na sociodemografske karakteristike.

U teorijskom dijelu rada definirali su se temeljni pojmovi; kulturni kapital i mediji, te se raspravlja o teorijskim pristupima korištenju medija kod djece rane i predškolske dobi. Problematizira se nadzor roditelja prilikom korištenja medija kod djece rane i predškolske dobi te stavovi oko istog. Na kraju teorijskog djela, prikazana su dosadašnja istraživanja provedena o ovoj temi.

U drugom, empirijskom dijelu rada prikazani su rezultati istraživanja provedenog među roditeljima na području Istarske županije, čija djeca pohađaju sljedeće dječje vrtiće: „Kockica“ (Kršan), „Pjerina Verbanac“ (Labin), „Olga Ban“ (Pazin) te „Rapčići“ (Žminj). Glavni cilj istraživanja bio je utvrditi postoji li poveznica između roditeljskih stavova o dječjoj uporabi „starih“ i „novih“ medija i obrazaca dječje upotrebe medija, s obzirom na dob, stupanj obrazovanja roditelja, socioekonomski status te mjesto stanovanja.

2. BOURDIEUOVO SHVAĆANJE KULTURNOG KAPITALA

Najpoznatija i najkorištenija, ali istovremeno i najosporavanija teorija kulturnog kapitala jeste teorija Pierra Bourdieua. Za Bourdieua, kapital se pojavljuje kao društveni odnos unutar sistema razmjene, i termin se proteže „na sva dobra, materijalna i simbolička, koja se pojavljuju kao rijetka i vrijedna da budu potraživana unutar određene društvene formacije“ (Bourdieu, 1990, . prema Tomanović, 2010: 19).

Bourdieu razlikuje tri tipa međusobno povezanih oblika u kojima se javlja kapital:

- ekonomski kapital - direktno i neposredno konvertibilan u novac i može se institucionalizirati kroz prava vlasništva,
- kulturni kapital - pod određenim uvjetima, konvertibilan u ekonomski kapital i može biti institucionaliziran u obliku obrazovnih kvalifikacija ...
- socijalni kapital - sačinjen od društvenih obaveza („veza“), koji je, pod određenim uvjetima konvertibilan u ekonomski kapital i može biti institucionaliziran u obliku plemićkih titula" (Tomanović, 2010:19).

Bourdieu smatra da su različiti oblici kapitala neraskidivo povezani, pa oni koji posjeduju ekonomske resurse imaju širu mrežu društvenih veza i završavaju višu razinu obrazovanja (Tomanović, 2010).

Svakako treba naglasiti kako je njegova teorija kulturnog kapitala pod jakim utjecajem marksizma. Ona ne polazi od pretpostavke da je kultura viših društvenih klasa u bilo kojem pogledu superiornija od kulture radničke klase. Odnosno, smatra kako je za neuspjeh radničke klase zapravo kriv obrazovni sustav (ne njihova kultura), zato što je pristran prema kulturi vladajućih društvenih klasa (Haralambos i Holborn, 2002). Upravo zbog toga, isti autori (Haralambos i Holborn, 2002:72) tvrde kako „Klasni ukus može biti važan pri stjecanju obrazovnih kvalifikacija“. Bourdieu naglašava da je cilj obrazovnog sustava kulturna reprodukcija, odnosno zadržavanje postojećih društvenih nejednakosti. Kultura vladajuće klase nametnula se kao „bolja“, pripisujući sebi visoke vrijednosti koje nije moguće objektivno utvrditi. Kulturni kapital je nejednako raspoređen te je upravo to glavni uzrok klasnih razlika u obrazovnom postignuću. Obrazovanje ne počinje na početku školstva, već se gradi u ranim godinama života gdje djeca sjećuju temeljne vještine

i znanja te su djeca iz vladajućih klasa navedeno stekla tijekom predškolskih godina, što nije slučaj s djecom radničke klase.

Iz tog razloga, Bourdieu ističe da obrazovni sustav ima glavnu ulogu u društvenoj funkciji eliminacije. „Ta se funkcija sastoji u eliminaciji pripadnika radničke klase iz viših obrazovnih razina“ (Haralambos i Holborn, 2002:838). Ostvaruje se na dva moguća načina: neuspjehom na ispitima i samoeliminacijom.

Na temelju navedenog, može se zaključiti kako je obrazovni uspjeh izravno povezan s količinom kulturnog kapitala koji djeca posjeduju. Primjerice, djeca srednje klase će imati veće šanse za obrazovni uspjeh nego djeca iz radničke klase jer je njihova supkultura sličnija dominantnoj kulturi (Haralambos i Holborn, 2002).

2.1. Kulturni kapital i obrazovanje

Kada se govori o kulturnom kapitalu, obično se misli na obrazovno postignuće, ali i na različita kulturna znanja (poput jezičnih kompetencija), estetskih preferencija i drugih dispozicija koje osobu čine sposobnom za prihvaćanje visoke kulture (Spasić, 2004). Iako u mnogim radovima nije jasno kako je Bourdieu ovaj pojam operacionalizirao, izvjesno je da je obrazovni nivo pojedinca promatrao kao „otjelotvoreni kulturni kapital u koji je stekao školsko priznanje“ (Bourdieu i Boltanski, 1981: 145).

Upravo je Bourdieuovo viđenje uloge i načina funkcioniranja obrazovanja u kapitalističkom društvu, tj. njegovog značaja za društvenu reprodukciju, jedno od najutjecajnijih pogleda na obrazovne nejednakosti u suvremenoj sociologiji obrazovanja te je uspješno korišteno kako bi se objasnile obrazovne nejednakosti u mnogim društvima. Bourdieu (1977., prema Boneta i sur., 2017) ističe da obrazovni sustav reproducira kulturu jednog dijela društva, kulturu vladajuće klase. Njegova teorija objašnjava razlog slabijeg obrazovnog uspjeha djece koja raspolažu manjom količinom kulturnog kapitala, čiji je jedan od razloga upravo nizak obrazovni nivo roditelja. Društvena nejednakost se dalje reproducira kroz obrazovni sistem i osigurava bolje obrazovne pozicije i kvalifikacije djeci koja potiču iz obitelji koje posjeduju viši kulturni kapital (Martinović, 2010).

Bourdieu govori da kulturni kapital u dodiru sa obrazovnim poljem utiče na formiranje obrazovnih aspiracija. Obrazovne aspiracije stoga imaju izuzetno značajno mjesto u Bourdieuovoj sociologiji obrazovanja, budući da one povezuju kulturni kapital i odlike obrazovnog polja sa obrazovnim ishodima (Alanen i sur., 2015). Kulturni kapital se promatra u odnosu na oblikovanje socijalne biografije djeteta, a obrazovanje kao kulturni kapital se povezuje s obrazovnim kulturnim identitetom obitelji kao djelom habitusa. Zbog navedenog, Tomanović (2010) navodi da problem predstavlja Bourdieovo povezivanje kulturnog kapitala sa ukusima i tumačenje njihove uloge u procesima kulturne i socijalne reprodukcije.

Iako je Bourdieu usredotočen na djecu školske dobi i odrasle, njegovi koncepti i objašnjenja mogu se primijeniti i za proučavanje života djece rane i predškolske dobi. Dječja konstrukcija identiteta (složeni individualni habitus) i prednosti (u obliku socijalnog i kulturnog kapitala) koje proizlaze iz resursa obitelji i zajednice najvidljiviji su u najranijim godinama. Zato što su tada njihova iskustva uglavnom ograničena na privatnu sferu doma i poluprivatnu sferu ustanove rane i predškolske dobi. Međutim, ono što je također samo po sebi jasno je da bi istraživačima mogla biti teško dostupna ova privatna sfera i da su potrebne različite metodologije i metode za istraživanje života pojedinaca unutar obitelji (Alanen i sur., 2015).

Alanen, L., Brooker, L. i Mayall, B. (2015) u knjizi *Childhood with Bourdieu* slijede Bourdieua u razmatranju kako su tradicija, politika i uvjerenja apsorbirani u ljudsko razumijevanje karakteristika i statusa različitih društvenih grupa (habitus) i kako ljudi također nose svoj stečeni društveni, kulturni i gospodarski kapital na područja koja su im u tom trenutku potrebna. Osim toga, pretpostavljaju da se međugeneracijski procesi odvijaju i na institucionalnoj i na osobnoj razini; te da su dvije vrste procesa bitno međusobno povezane (Alanen i sur., 2015). Upravo će se zato u daljnjem tekstu rada osvrnuti na samu strukturu kulturnog kapitala i što zapravo podrazumijeva kulturni kapital.

2.2. Struktura kulturnog kapitala

Kulturni kapital je i način odabiranja kulturnih proizvoda (umjetnosti, književnosti, filma, glazbe), a njegova najviša vrijednost se može naučiti prvenstveno u obitelji (Bourdieu i Passeron, 1990., prema Tomović, 2010). Kulturni kapital ima funkciju legitimiranja društvenih razlika zasnovanih ne samo na obrazovanju, već i na potrošnji, načinu odabiranja u sferi kulture, ali i osobnom životu (ishrani, odijevanju, uređenju stambenog prostora i sl.). Posjedovanje kulturnog kapitala omogućava reprodukciju visokog društvenog statusa, a neposjedovanje predstavlja barijeru za ulazak u visoke slojeve društva. „Ova Bourdieova teza o homologiji društvenih statusa i distinktivnih kulturnih ukusa (sa jedne strane) i kulturnom ukusu kao strukturalnom ograničenju za društvenu pokretljivost (sa druge strane) preispitivana je i dovedena u pitanje rezultatima mnogih suvremenih istraživanja“ (Tomanović, 2010: 22). Bourdieu smatra obitelj ključnim mjestom stjecanja kulturnog kapitala.

Rečeno je da po Bourdieu kulturni kapital uključuje širok spektar različitih resursa, različitih nivoa objektivizacije, od kojih je neke teško percipirati kao „dobra“ ili „kapitale“ (Silva, Edwards, 2004; Savage, Werde, Devine, 2005 prema Tomović, 2010).

Bourdieu smatra da „...kulturni kapital može postojati u tri oblika: u utjelovljenom obliku, u objektiviranom obliku kulturnih dobara i u institucionaliziranom obliku“ (Bourdieu, 1997., prema Boneta i sur., 2020: 32). Pritom, institucionalizirani kulturni kapital (IKK) usredotočen je na obrazovno postignuće pojedinca, a iskazuje se u obliku akademskih kvalifikacija. Nadalje, utjelovljeni kulturni kapital (UKK) se odnosi na naslijeđene kulturne kompetencije pojedinca. Upravo njega Bourdieu najviše ističe jer smatra da privilegiran položaj imaju djeca iz obitelji u kojima roditelji imaju visok institucionalizirani kulturni kapital, a djeca pritom nasljeđuju utjelovljeni kulturni kapital (Bourdieu, 1997., prema Boneta i sur., 2020). Dok objektivirani kulturni kapital (OKK) uključuje posjedovanje kulturnih resursa (knjiga, umjetničkih slika, nosača zvuka i sl.) u kućanstvu djeteta (Boneta i sur., 2020). „Pojam kulturnog kapitala Bourdieu (1977) je operacionalizirao kroz indikatore participacije u sljedećim kulturnim aktivnostima: čitanje knjiga i novina, pohađanje kazališnih predstava, slušanje klasične glazbe, posjeti muzejima, izložbama i umjetničkim galerijama te posjedovanje radio i TV uređaja“ (Boneta i sur., 2017: 12).

3. MEDIJI

U suvremenom svijetu, dječji odgoj se u mnogočemu razlikuje od onog njihovih roditelja. Za njih su internet i mobitel svakodnevno prisutni mediji koji imaju važnu ulogu u razvoju vlastitog identiteta. Informatička komunikacijska tehnologija nudi mnoštvo kreativnih mogućnosti te im daje osjećaj povezanosti s vršnjacima. Međutim, treba imati na umu da su internet i mobitel (unatoč svim svojim pozitivnim mogućnostima) samo alati te ovisno o tome kako ih upotrebljavaju, takve će biti i posljedice (Pregrad i sur., 2011).

Pojam medij (lat. medius) „u svom prvom značenju (u jednini) posrednik, onaj putem kojeg se prenosi informacija. Uz neka druga značenja, to su najčešće fizički nositelji komunikacije, primjerice papir, zvučni valovi, radiovalovi ili nosač zvuka (CD)“ (Grgić i sur., 2016: 7). Ovaj termin ulazi u široku upotrebu dvadesetih godina prošlog stoljeća u vrijeme ekspanzije komercijalnih radio programa u SAD-u. Masovni mediji se razlikuju s obzirom na:

1. vrstu ili sektor (knjiga, tisak, novine, časopisi), film, televizija, radio, nosači zvuka i slike (video, DVD, CD)
2. geografsku razinu i doseg (lokalni, nacionalni, međunarodni)
3. oblik vlasništva (privatni, javni, državni, asocijativni...)
4. bliskost matice javnog i političkog mišljenja (matični i alternativni mediji) (Grgić i sur., 2016).

O njima se govori kao o masovnim medijima jer su namijenjeni masovnoj publici, odnosno velikom broju ljudi (Giddens, 2007). Masovni mediji su se u nedavnoj prošlosti definirali kao „metode i organizacije pomoću kojih specijalističke društvene skupine prenose poruke širokoj, socijalno mješovitoj i raspršenoj publici“ (Haramblos i Holborn, 2002:935). Međutim, u suvremenom je društvu došlo do promijene u medijskom prostoru. Nisu više toliko prisutni masovni mediji (poput radija, televizije, tiska ...), a

komunikacija više nije jednosmjerna¹, što je ponajprije odlika sve prisutnijeg interneta. Sociolog McLuhan je još sredinom 1970-tih tvrdio da su otkrića u sferi medija glavna pokretačka snaga u mijenjanju ljudskog društva. Stara sociologija medija usredotočila se na televiziju i novine te je pozornost usmjeravala sadržaju dnevnih vijesti. S druge strane, nova sociologija medija obuhvaća nove vrste medija (mobitel, računala, tablet..) te problematizira širi raspon medijskih sadržaja. Važno je naglasiti kako mnogobrojni sociolozi danas smatraju da na način interpretacije medijskih poruka utječu društveni kontekst, etnička pripadnost, spol i zanimanje pojedinca (Haralambos i Holborn, 2002).

Shodno tome, mediji se mogu podijeliti na stare i nove medije, s obzirom na razdoblje nastanka. Za razliku od "starih" medija, koji uključuju novine, časopise, knjige, televiziju i druge neinteraktivne medije, novi se mediji sastoje od web stranica, mrežnih videa, e-pošte, internetskih društvenih platformi, internetskih zajednica, internetskih foruma, blogovi, internetska telefonija, internetsko obrazovanje... (Leburić i sur., 2008).

Utjecaj televizije jedan je od najvažnijih događaja u razvoju medija tijekom posljednjih 40-ak godina. Zanimljivo je da (kada bi se situacija nastavila kao što je danas) dijete koje je danas rođeno će najvjerojatnije provesti više vremena do svoje 18. godine gledajući televiziju nego radeći bilo koju drugu aktivnost (osim spavanja). Također, gotovo svako kućanstvo danas posjeduje televizor. Podatak koji je djelomično alarmantan jest taj da četverogodišnja djeca u Velikoj Britaniji gledaju televiziju gotovo 25 sati tjedno! (Giddens, 2007).

Međutim, ono što je smanjilo popularnost televizije („stari medij“) je digitalni medij - „novi medij“ (Pašalić, 2019). Novi medij je izraz koji se koristi za razne vrste elektroničkih komunikacija koje su moguće zbog inovacija u računalnoj tehnologiji (Leburić i sur., 2008). Razvojem uređaja suvremenog doba, digitalnih ili novih medija postignuta je sve veća ekspanzija i popularizacija među korisnicima. Jednostavnost, dostupnost i prenosivost postaju standardi, a i glavna karakteristika novih medija. Nove generacije se većinom odmah odlučuje za digitalne medije, ne pokušavajući osjetiti čari starih medija. Primjerice, slušanje vijesti na radiju i gledanje vijesti na televizoru danas

¹ Neki smatraju da Internet ne spada u masovne medije zbog svoje specifičnosti. Naime, proizvodi nisu nužno namijenjeni prodaji, a komunikacija nije jednosmjerna nego interaktivna (Grgić i sur., 2016).

su zamijenili novi mediji – portali. Nove su generacije na prekretnici između „starih“ i „novih“ medija. Tradicija nalaže čitanje knjiga, no danas ih je sve više digitalnih – na internetu. Zbog toga sve više tradicionalnih medija pokušava preživjeti kreirajući svoje platforme i u online obliku, odnosno na internetu. Međutim, „Hoće li razvoj novih medija biti nadogradnja tradicionalnih medija ili njihov nestanak?“ (Pašalić, 2019: 140). Naime, početkom 90-ih godina mnogi su stručnjaci bili svjesni da budućnost više nisu samo osobna računala, već globalni sustav međusobno povezanih računala – internet. Prva internetska mreža je uspostavljena 1969. godine i nazivala se ARPAnet. Međutim, na početku je njezina svrha bila ograničena. Sve se mijenja između 1988. i 1998. godine kada je 49% kućanstva s djecom u Velikoj Britaniji imalo internet. Trenutno nije poznato koliko je točan broj ljudi priključen na internet, ali početkom XXI. stoljeća to je više od 100 milijuna ljudi. Što donosi činjenicu da se od 1985. godine internet širi 200% svake godine. Nasuprot navedenom, ne treba zanemariti činjenicu da još uvijek postoje zaljubljenici u „stare“ medije, koji se pokušavaju oduprijeti naletu digitalnih medija. Međutim, većinom se radi o starijim generacijama (Giddens, 2007).

Korištenje medija odražava i globalnu nejednakost u svijetu. Naime, „kada se pogleda karta svijeta na kojoj su zemlje obojene tonovima od crne do bijele boje prema postotku “on-line” populacije, crne se Australija i Novi Zeland, Sjeverna Amerika i sjever Evrope. Sve ostalo su tonovi sive s velikim bjelinama naročito u Africi i Aziji“ (Castells, 2003., prema Krištofić, 2007: 167). Primjerice, Kanada i SAD su početkom XXI. stoljeća daleko odskakali po broju instaliranih osobnih računala i korisnika interneta. Nasuprot tome, na Kubi je bilo manje od četiri računala i manje od dva korisnika interneta na 100 stanovnika (Krištofić, 2007). Iako je danas teško zamisliti život bez interneta, u 2016. godini 4,2 milijarde ljudi u svijetu (blizu 60% svjetske populacije) nije imalo pristup internetu, što stvara ogromni digitalni jaz u suvremenim društvima. Država u kojoj se nalazi najviše ljudi bez interneta je Indija (1,1 milijarda), slijedi Kina (755 miliona) te Indonezija (213 miliona). Međutim, zanimljiv je podatak da i najsiromašnija domaćinstva većinom imaju mobilni telefon. Potaknut tom činjenicom predsjednik Svjetske banke Jim Yong Kim ističe “Mora se reći da je domaćinstvima često važnije nabaviti mobilni telefon nego imati čistu vodu” (<https://balkans.aljazeera.net/news/technology/2016/1/14/bez-interneta-60-posto-svjetske-populacije>). U Europi se udio kućanstava koja imaju pristup

internetu u desetak godina (2006. – 2019.) gotovo udvostručio i dosegao 90%. Prednjači Nizozemska (98%), a na začelju je Bugarska (75%). Podaci otkrivaju da dijelu europskih zemalja postoje razlike u pristupu internetu između urbanih i ruralnih područja. Zanimljiv je podatak da se u Hrvatskoj 2019. godine četiri petine građana (u dobi od 16 do 74 godine) internetom (79 %) ². Krištofić (2007) smatra kako je informacijsko doba prije svega stvar razvijenih zemalja, iako veza između razvijenosti i proširenosti tehnologije nije linearna. Odnosno, politički faktori ponekad igraju odlučujuću ulogu.

Može se zaključiti kako većina toga o čemu se u medijima piše i govori uporište imaju u socijalnoj realnosti. Odnosno, oni operiraju određenim činjeničnim materijalom (Hromadžić, 2014). Mnogi smatraju kako je upravo internet, kao novi medij, primjer novog globalnog poretka. Međutim, mnogi sociolozi se slažu kako upravo on mijenja obrise svakodnevnog života. Iako od medija suvremeno društvo dobiva različite pozitivne i uzbudljive mogućnosti, isto tako prijete opasnost da će uništiti ljudske odnose i zajednice (Giddens, 2007).

3.1. Mediji i djeca predškolske dobi

Velik dio rasprave o dječjoj upotrebi novih medija, vodio se preko glava same djece. Još uvijek se ne zna dovoljno o tome kako djeca percipiraju, tumače i koriste te nove medije. Usprkos mnogobrojnim istraživanjima koja su zaokupljena traženjem dokaza o njihovim negativnim učincima; a temelje se na implicitno biheviorističkim pretpostavkama. Malo je pažnje posvećeno društvenim kontekstima u kojima se tehnologija koristi ili društvenim odnosima čiji je dio. Slika „medijski mudrog“ djeteta na mnoge je načine jednako sentimentalna kao i slika ranjivog nevinog kojega se želi zamijeniti. Slaviti dječju „aktivnost“ može značiti zanemarivanje nekih važnih ograničenja u njihovoj uporabi medija, kako u smislu prirode samih medijskih tekstova tako i u smislu društvenih konteksta u kojima se čitaju i koriste (Buckingham, 2004). Pod pritiskom su i odgojno obrazovne ustanove od kojih se očekuje da poučavaju digitalnu pismenost potrebnu kako bi djeca predškolske dobi imala koristi od rastućih digitalnih

²(https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=Archive:Statisti%C4%8Dki_podaci_o_digitalnom_gospodarstvu_i_dru%C5%A1tvu_%E2%80%93_ku%C4%87anstva_i_pojedinci&oldid=510153#Pristup_internetu)

mogućnosti. Iz perspektive navedenih ustanova, roditelji bi trebali preuzeti brigu o pripremi djece za digitalno doba (Livingstone i Byrne, 2018).

Buckingham zaključuje da se mora osigurati da dječje korištenje tehnologije bude suradnički, društveni proces, a ne privatiziran, individualiziran. Odnosno, treba izgraditi nove vrste javne sfere u kojoj sva djeca mogu surađivati s medijskom tehnologijom, dijeliti ono što proizvode i komunicirati sa širom publikom. Međutim, ako se to ne dogodi, vjerojatno će kreativne, obrazovne i komunikacijske dobrobiti ovih tehnologija moći imati samo mala elita (Buckingham, 2004). Autor navodi dva suprotstavljena stajališta o ulozi novih medija u životu djece koje naziva negativnim i pozitivnim utopijama.

3.2.1. Noćne more i utopije

U suvremenom svijetu, upotreba novih digitalnih tehnologija obilježena je nekom vrstom shizofrenije koja često prati pojavu novih kulturnih oblika. Naime, smatra se da ti novi oblici imaju pozitivan potencijal za djecu rane i predškolske dobi, osobito za učenje. Međutim, smatra se i štetnim za različita druga područja (medij kao zabava). U oba slučaja, ideja djetinjstva je ono što je u središtu. Zanimljiva je činjenica da je televizija u početku promovirana roditeljima kao obrazovni medij (Melody 1973., prema Buckingham 2004). 1950-ih i 1960-ih godina XX. stoljeća televizija i druge nove elektroničke tehnologije bile su utjelovljenje budućnosti školstva (Cuban 1986., prema Buckingham 2004). Međutim, i tada su nade u utopijsku budućnost često bile u ravnoteži sa strahom od gubitka, odnosno kulturnog pada. Na televiziju se gledalo istovremeno kao na novi način okupljanja obitelji, ali i kao nešto što bi potkopalo prirodnu obiteljsku interakciju (Spigel 1992., prema Buckingham 2004). Optimisti su tvrdili da bi televizija s vremenom mogla zamijeniti učitelja/ odgajatelja, ali je i ova ideja izazvala predvidljivu zabrinutost. Televizija je veličan kao sredstvo njegovanja dječjeg emocionalnog i obrazovnog razvoja, a istodobno osuđivana jer ih je odvrćao od korisnijih aktivnosti (Oswell 2002., prema Buckingham 2004).

Slična, međusobno različita stajališta također se mogu naći u suvremenim raspravama o ulozi digitalnih medija. S jedne strane, postoji oblik vizionarskog utopizma, osobito među prosvjetnim djelatnicima. Ovaj pristup tvrdi da računalo spontano oslobađa

dječju prirodnu kreativnost i želju za učenjem, koje su blokirane i frustrirane staromodnim metodama. Mnogi autori su sličnih stajališta. Primjerice, Lanhama tvrdi da će digitalna tehnologija donijeti novi oblik demokratske pismenosti, dok Katz smatra internet sredstvom dječjeg oslobađanja, jer djeci pruža priliku da pobjegnu od kontrole odraslih i da stvore vlastitu kulturu i zajednicu (Buckingham, 2007).

U mnogim se slučajevima ovo zagovaranje temelji na kontradikciji između „starih“ i „novih“ medija, te između generacija s kojima se poistovjećuju. „Tapscott (1998.), primjerice, postavlja izravnu suprotnost između televizije i interneta. Televizija se smatra pasivnom, dok je mreža aktivna; televizija 'zaglupljuje' svoje korisnike, a mreža podiže njihovu inteligenciju; televizija emitira jedinstveni pogled na svijet, dok je mreža demokratska i interaktivna; televizija izolira, dok mreža gradi zajednice.. Kao što je televizija antiteza netu, tako je i 'televizijska generacija' antiteza 'net generaciji'.“ (Buckingham, 2004: 126). Nadalje, zagovara to da su vrijednosti televizijske generacije konzervativne. Nasuprot tome, za pripadnike „net generacije“ ističe da se žele: izražavati i otkrivati zbog njihova intuitivnog odnosa s tehnologijom. Ovakav pristup sve više prihvaćaju i političari i kreatori politika, koji informacijsku i komunikacijsku tehnologiju žele predstaviti kao rješenje za sve probleme suvremenog obrazovanja (Buckingham 2004).

Nasuprot tome, puno je negativniji prikaz utjecaja digitalnih tehnologija na živote djece. Strahovi koji se bili redovito ponavljani u vezi s televizijom sada su preneseni na novi medij. Primjerice, Neil Postman optužuje televizijsku tehnologiju za dehumanizaciju, uništavanje prirodnih oblika kulture i ljudske komunikacije u korist birokracije (Buckingham, 2004). Prema njegovu mišljenju, televizija, promovirajući zabavu i ugodu, djelomično uništava društvo jer degradira i obezvrjeđuje ozbiljni javni diskurs (Jurčić, 2017). Često se digitalnim medijima zamjera da loše utječu na ponašanje djece, a posebno da uzrokuju oponašanje nasilja. Tvrdi se da što su grafički efekti u računalnim igrama „realniji“, to je vjerojatnije da će potaknuti „copycat“ ponašanje (Provenzo 1991., prema Buckingham, 2004). Postoji sve veći broj studija o fenomenima kao što su 'Nintendo lakat' i epileptični napadaji navodno uzrokovani računalnim igricama, sve do istraživanja 'ovisnosti o internetu' i učinaka zračenja s računalnih ekrana (Griffiths 1996., prema Buckingham, 2004). Nadalje, takve se tehnologije također

smatraju lošima za društveni život: one uzrokuju da mladi ljudi postanu asocijalni, uništavajući normalnu ljudsku interakciju i obiteljsko zajedništvo.

Usprkos očitim razlikama, ove naizgled suprotne pozicije dijele slične slabosti. I pozitivni i negativni argumenti oslanjaju se na općenitija uvjerenja, odnosno na mitologiju o djetinjstvu. S jedne strane, smatra se da djeca imaju prirodnu i spontanu kreativnost, koju stroj na neki način oslobađa. S druge strane, na djecu se gleda kao na ranjive i nevine osobe kojima je potrebna zaštita. Istodobno, obje pozicije karakterizira neka vrsta tehnološkog determinizma; odnosno uvjerenje da će tehnologija sama po sebi donijeti društvene promjene (Williams 1974., prema Buckingham, 2004). Bez obzira na to smatraju li te promjene dobrima ili lošima, oba pristupa tvrde da one neizostavno proizlaze iz implementacije ili dostupnosti tehnologije. Vjeruje se da računala proizvode „temeljne mentalne promjene u načinu na koji stvaramo i doživljavamo ljudski identitet“ (Turkle 1995., prema Buckingham, 2004:128). Autori tvrde da kroz svoje susrete s novim medijima, suvremena su djeca postala „vanzemaljci“, oni predstavljaju „postmodernu generaciju“ čija je subjektivnost formirana kroz sveobuhvatno elektroničko stanište u kojem žive (Green i Bigum 1993., prema Buckingham, 2004).

Buckingham zaključuje kako pojam „informatička tehnologija“ obuhvaća i: zabavu, umjetnosti i kulturu te pismenost i komunikaciju. Navedeno svakako treba uzeti u obzir ukoliko se želi razumjeti i odgovoriti na promjenjivu prirodu suvremene dječje kulture. Potrebno je naglasiti i da ti fenomeni nisu samo stvar (suvremene) tehnologije nego digitalne medije treba analizirati u kontekstu konvergencije prethodno različitih medija i kulturnih oblika; u smislu širih ekonomskih, društvenih i političkih snaga. Stoga je potrebno osigurati da korištenje tehnologije bude suradnički i društveni proces. Važno je da djeca mogu surađivati s medijskom tehnologijom, dijeliti ono što proizvode i komunicirati sa širom publikom (Buckingham, 2004).

3.2.2. 'Kultura spavaćih soba'

Kao što je već navedeno, sve je veći broj djece koja u spavaćim sobama posjeduju vlastite televizore. Upravo zato se javlja zapadnjački fenomen pod nazivom „kultura spavaćih soba“. Mediji su uvedeni u zapadne domove tijekom proteklih pola stoljeća.

Prvo su zamišljeni kao javni medij, ali zatim, kako postaju jeftiniji i jednostavniji za prenošenje, ponovno su zamišljeni kao osobni mediji, osobito od strane djece i mladih. Budući da suvremeno društvo mnogo slobodnog vremena provodi kod kuće, a kako su ukusi članova obitelji sve različitiji, postoje i konkretne prednosti umnožavanja medijskih dobara kod kuće. Livingstone (2007) „kulturu spavaćih soba“ definira kao „posebno za mlade ljude, skup konvencionalnih značenja i praksi usko povezanih s identitetom, privatnošću i samim sobom postao je povezan s domaćim prostorom dječje spavaće sobe u kasnom modernom društvu.“ On ovisi o visokom stupnju modernizacije, individualizacije i bogatstva. Kao takav, predstavlja novu priliku za ciljano oglašavanje i marketing. Budući da je medijski bogata dječja soba i mjesto primanja komercijalnih poruka i mjesto za izlaganje i korištenje robe široke potrošnje. Dok je spavaća soba ključno mjesto za sve veću komercijalizaciju djetinjstva i mladosti, ona također podržava razvoj identiteta na načine koji mogu biti, ali ne nužno, iskorištavajući. Na primjer, McRobbie i Garber (1976., prema Livingstone, 2007) i Frith (1978., prema Livingstone, 2007) naglasili su kako je potraga tinejdžerica za identitetom kroz samopredstavljanje i razvoj 'ukusa' vođena snažnim komercijalnim interesima u modnoj i glazbenoj industriji. Međutim, drugi autori (Fornas i Bolin, 1995., Lincoln, 2004.; Steele i Brown, 1994., prema Livingstone, 2007) vide posredovane potrošačke slike kao sirovinu pomoću koje mladi ljudi kreativno grade 'svoj' stil.

4. RODITELJSKI NADZOR KORIŠTENJA MEDIJA KOD DJECE

U današnjem svijetu, mediji okružuju djecu. Stoga se čini da ponekad roditelji moraju „voditi bitku“ sa svojom djecom dok nastoje uravnotežiti obrazovne i društvene prednosti korištenja medija i negativne učinke koje bi neki sadržaji ili kontakti mogli imati na dječje stavove, ponašanje ili sigurnost (Nathanson, Eveland, Park i Paul, 2002., prema Livingstone i Helsper, 2008). Naime, oni pokušavaju regulirati korištenje medija kod svoje djece, nadajući se da će maksimalno iskoristiti prednosti današnjeg okruženja bogatog medijima za svoju djecu i minimizirati nedostatke (Austin, 1990., prema Livingstone i Helsper, 2008). Ponekad to kod roditelja izaziva frustraciju, dok medije pokušavaju uklopiti u svoje domove i svoje živote (Livingstone i Bober, 2006). Istodobno, osjećajući izazove u pogledu svoje kompetencije, uloge i ovlasti u tom području (Livingstone i Byrne, 2018).

Roditelji se, prilikom reguliranja korištenja medija od strane svoje djece suočavaju sa sve većim brojem medijskih dobara u domu, posebice u dječjim sobama („kultura spavaćih soba“) te sve većom složenosti medijskih i komunikacijskih tehnologija (Livingstone i Helsper, 2008). Zbog navedenih razloga u suvremenom svijetu raste sve veća zabrinutost zbog široko rasprostranjenog pristupa internetu. S jedne strane, roditelji su zabrinuti zbog odgovornosti da zaštite vlastitu djecu od opasnosti interneta. S druge strane, suvremeno društvo brine o digitalnom jazu, zaštiti djece i kibernetičkom kriminalu koje također raste sve većom rasprostranjenosti interneta. Međutim, svi su oni svjesni da su digitalne vještine ključne za buduću radnu snagu (Livingstone i Byrne, 2018).

Nedostatak tehničke stručnosti kod roditelja može spriječiti provedbu roditeljske medijacije kod kuće, osobito za nove medije (Facer, Furlong, Furlong i Sutherland, 2003; Livingstone i Bober, 2006., prema Livingstone i Helsper, 2008). Upotreba interneta postaje sve uobičajenija, čak i premašuje vrijeme provedeno uz televiziju (Lenhart, Madden i Hitlin, 2005., prema Livingstone i Helsper, 2008), a zbunjujući niz online

sadržaja dostupnog mladima izaziva zabrinutost među roditeljima (Kolijevka, 2006, prema Livingstone i Helsper, 2008).

Nathanson (1999, 2001a., prema Livingstone i Helsper, 2008) objedinjuje istraživačku literaturu predlažući tri široke strategije roditeljske regulacije: aktivno, restriktivno i posredovanje u zajedničkom gledanju. Međutim, ove se strategije mogu navesti u općenitijem obliku kako bi se primijenile na sve medije:

- Aktivna medijacija → sastoji se od razgovora o medijskom sadržaju dok se dijete bavi (gleda, čita, sluša) medijem (dakle, ovo uključuje i pozitivne /poučni i negativni/kritički oblici medijacije)
- Restriktivno posredovanje → postavljanje pravila koja ograničavaju korištenje medija, uključujući ograničenja utrošenog vremena, mjesta korištenja ili sadržaja (npr. ograničavanje izlaganja nasilnom ili seksualnom sadržaju), bez nužnog raspravljanja o značenju ili učincima takvog sadržaja
- Zajedničko korištenje → roditelj ostaje prisutan dok je dijete uključeno u medij (kao za zajedničko gledanje), tako dijeleći iskustvo, ali bez komentiranja sadržaja ili njegovih učinaka (Livingstone i Helsper, 2008).

Što se tiče korisnosti navedenih strategija u praksi može se zaključiti da različite strategije roditeljske regulacije televizije imaju različite učinke (Austin, 1990.; Nathanson, 1999.; van der Voort, et al., 1992., prema Livingstone i Helsper, 2008). Primjerice, aktivno posredovanje može imati društveno poželjne posljedice, navodeći djecu da postanu skeptičnija prema televizijskom sadržaju i bolje upoznaju njegovu proizvodnju (Nathanson, 2001a., prema Livingstone i Helsper, 2008), kao i smanjujući vjerojatnost ponašanja ili stavova koji bi mogli naštetiti drugima (na primjer: nasilje ili rasizam) (Nathanson, 1999., prema Livingstone i Helsper, 2008). Zajedničko gledanje pokazalo se jednako ili čak učinkovitije, ali samo u nekim okolnostima (Messaris & Kerr, 1984; Nathanson, 1999., prema Livingstone i Helsper, 2008). Nasuprot tome, učinkovitost restriktivne medijacije varira ovisno o stupnju primijenjenog ograničenja (Nathanson et al., 2002., prema Livingstone i Helsper, 2008). Pojedini autori sugeriraju da restriktivna regulacija televizije doista smanjuje rizike, premda na način da sveukupno

smanjuje korištenje medija (Van den Bulck & Van den Bergh, 2000., prema Livingstone i Helsper, 2008). Istodobno s pojavom roditeljske strategije za upravljanje dječjom upotrebom interneta (i ostalih medija), pojavljuju se i dječje taktike izbjegavanja ili otpora (de Certeau, 1984., prema Livingstone i Helsper, 2008). Sve to dodatno komplicira i činjenica da djeca često imaju više povjerenja u medije nego u njihove roditelje (Livingstone i Bober, 2006).

Na kraju ovog poglavlja, može se zaključiti kako je roditeljima teško u današnje vrijeme implementirati dosljednu, učinkovitu regulaciju unutar doma. Razlog nije taj da roditelji nisu voljni to činiti, već zato što je iz praktičnih i teoretskih razloga ovo težak i na neki način neprikladan teret na ramenima roditelja (Livingstone i Bober, 2006). Što se budućnosti tiče, autorica Livingstone (sa sur., 2018) naglašava da problem više nije dječji odnos s internetom kao medijem, već njihov svijet posredovan internetom. Što bi značilo da potencijalno, primjerice: obitelj, nastavnici, odgajatelji, kultura i nejednakost – sami mogu biti rekonfigurirani u digitalnom dobu, više ne značeći ono što su do tada značili.

5. PREGLED DOSADAŠNJIH ISTRAŽIVANJA

Proučavanjem literature vezane uz kulturni kapital i korištenja medija kod djece rane i predškolske dobi, primjećuje se kako u tom području nema veliki broj istraživanja. Odnosno, primjećuje se veći broj istraživanja što se tiče korištenja medija kod djece rane i predškolske dobi, ali ono (u istraživanju) nije povezano s kulturnim kapitalom. Slijedi prikaz istraživanja koja problematiziraju temu ovog rada.

Naime, jedna od zamjerka Bourdijeuovoj teoriji je ta što on smatra da se kulturni kapital prenosi preko oca koji je nosilac u porodici, što demantiraju mnoga istraživanja koja su pokazala da su majke u velikoj mjeri uključene u procese učenja, obrazovanja te prenošenja kulturnih praksi (npr. Reay, 1998a, 1998b, 2000., prema Martinović 2010). Bourdie u knjizi „Distinkcija: Društvena kritika suđenja“ razmatra važnost i razvoj ukusa te dolazi do zaključka kako su ukusi u primjerice slikarstvu, filmu, jelu i glazbi povezani s odgojem i obrazovanjem (Haramblos i Holborn, 2002).

Istraživanje provedeno na 6400 europskih roditelja djece u dobi od 6 do 14 godina (u Francuskoj, Njemačkoj, Nizozemskoj, Španjolskoj, Poljskoj, Italiji, Švedskoj i Ujedinjenom Kraljevstvu) pokazalo je da su roditelji prilično zabrinuti za internetska iskustva svoje djece. Analiza rezultata ovog istraživanja je prikazala da ono što roditelji zapravo čine kako bi upravljali korištenjem interneta svoje djece su dva stila roditeljskog posredovanja, a to su: restriktivno posredovanje i aktivna medijacija. Strategije su pojašnjene u prethodnom poglavlju. Istraživanje je pokazalo da je korištenje aktivne medijacije rezultiralo pozitivnim dječjim iskustvom internetskih mogućnosti, ali i s više rizika od opasnosti na internetu. S druge strane, restriktivnija medijacija pokazala je manji rizik od opasnosti na internetu s kojima su se djeca susrela, ali su također nudila manje prilika. Daljnja analiza iste ankete pokazala je da roditelji preferiraju restriktivnu strategiju za svoju manje vještu djecu, vjerojatno sumnjajući u sposobnost svog djeteta da se nosi s rizikom ako se s njim suoči, dok ih više ohrabruje ako su njihova djeca ili oni sami kompetentniji korisnici interneta (Livingstone, 2006).

Knauf (2016) u članku „Interlaced social worlds: exploring the use of social media in the kindergarten“ istražuje kako se digitalni mediji koriste u ranom djetinjstvu. Cilj

studije slučaja bio je ispitati okruženje ranog djetinjstva koje je imalo veliko korištenje digitalnih tehnologija i društvenih medija. U istraživanju je sudjelovalo 17 djece (pet i šest godina, u SAD-u to službeno predstavlja prvu razred osnovne škole, ali taj razred služi za pripremu djece za školu). Digitalni alati koji se koriste na nastavi uključuju osnovnu opremu koja se sastoji od računala i četiri tableta za djecu, a svi oni imaju pristup internetu. Razred također ima pametnu ploču koja (između ostalog) omogućuje cijelom razredu da vidi i komunicira s računalnim aktivnostima. Rezultati istraživanja su pokazali da je tijekom posljednjih sedam godina odgajateljica/učiteljica u svoje razrede integrirala različite oblike digitalnih medija. Neki od alata koje koristi u radu su javno dostupni (npr. Twitter), dok drugima može pristupiti samo ograničena publika – obično roditelji djece. Tipični postovi pružaju informacije o posjetiteljima predavanja, aktivnostima i izletima. Neki pozivaju druge korisnike Twittera da podijele svoje znanje o određenoj temi. Ovi postovi žele doseći globalnu publiku, dok doprinosi ograničenim platformama pokazuju aktivnosti koje su se provodile s djecom. Ovi internetski alati nude različite mogućnosti za dokumentiranje aktivnosti i dobivanje povratne informacije. Središnja aktivnost koja povezuje članove ovog društvenog svijeta je obrazovanje. Na kraju, pozitivne strane ovakvog funkcioniranja odgojno-obrazovnih ustanova jesu: medijska pismenost, povezanost s drugima, uključivanje roditelja u odgojno-obrazovni proces, profesionalne promjene kod odgajatelja, javna vidljivost slika aktivnosti djece, roditelji razvijaju vlastite digitalne vještine i slično. Ti su mediji promijenili i kvalitetu i količinu komunikacije u školi/vrtiću (Knauf, 2016).

Istraživanje koje je prikazano u Eurostat Statistic Explained (2019) pokazuje da više od tri četvrtine (77 %) pojedinaca (unutar Europske unije) svakodnevno je pristupalo internetu, a njih još 7% internetom se koristilo najmanje jednom tjedno (ali ne svakodnevno), Nadalje, jedna od najčešćih aktivnosti na internetu u skupini država Europske unije tijekom 2019. godine bilo je društveno umrežavanje. Naime, rezultati istraživanja pokazuju kako više od polovice (54 %) pojedinaca u dobi od 16 do 74 godine internetom se koristilo za društveno umrežavanje (Facebook, Twitter, Instagram ili Snapchat). Isto istraživanje pokazuje da 73% pojedinaca pristupa internetu spajanjem na mobilnu ili bežičnu mrežu izvan doma ili radnog mjesta. Za navedenu aktivnost najčešće koriste : mobilnim uređaj, prijenosno računalo ili tablet.

Kompanija Ofcom (2021) u svom izvješću razmatra korištenje medija, stavove o istima te razumijevanje istih među djecom i mladima u dobi od 5 do 15 godina, kao i pristup medijima i njihovo korištenje od strane male djece u dobi od 3 do 4 godine. Podaci koji su prikupljeni za potrebe ovog izvješća prikazuju da 48% djece u dobi od 3-4 godine posjeduje tablet, dok njih 4% ima vlastiti mobitel. Za korištenje interneta, djeca najčešće koriste tablet (67%), zatim mobitel (35%), a najmanje laptop (30%). Što se tiče gledanja TV programa, najviše ga gledaju putem televizora (84%), tableta (70) i mobilnog uređaja (42%). Također, 47% djece navedene dobi gleda TV program koji se emitira na televiziji, dok njih 90% gleda program po vlastitom interesu putem različitih platformi. Svakako treba istaknuti da 23% djece igra online igrice, 18% koristi različite društvene mreže, 20% njih koristi aplikacije putem kojih se dopisuju, čak njih 92% koristi video platforme te 24% djece koristi aplikacije za prijenos uživo. Nadalje, rezultati navedenog istraživanja pokazuju da u starijim dobnim skupinama posjedovanje i korištenje svih medija raste. Istraživanje je obuhvatilo i roditelje te je tri četvrtine roditelja djece rane i predškolske dobi smatralo da njihovo dijete ima „dobru ravnotežu između vremena koje provodi ispred ekrana i obavljanja drugih stvari“. Nasuprot tome, tri od deset ispitanih roditelja se složilo da im je „teško kontrolirati vrijeme koje moje dijete provodi pred ekranom“. Pravila o količini vremena provedenog u medijskim aktivnostima bila su na snazi za većinu. Zanimljiv je podatak da 45% ispitanih roditelja djece predškolske dobi koji idu na internet smatralo je da su „dobrobiti interneta za moje dijete veće od svih rizika“, manji broj se nije složio s navedenom tvrdnjom (22%), dok trećina nije bila sigurna. Također, dva od pet ispitana roditelja (čija su djeca (3-4 godine) koristila internet) su zaključili da su prednosti boravka njihovog djeteta na internetu: stjecanje novih vještina i razvijanje kreativnih vještina. Gotovo osam od deset roditelja (djece u dobi od 3-4 godine) smatralo je da znaju dovoljno da pomognu svom djetetu da ostane sigurno na internetu. Međutim, manje je vjerojatno da će razgovarati sa svojim djetetom o sigurnosti na internetu (50%). Skoro svi ispitani roditelji djece navedene dobi koji su bili na internetu imali su neki oblik nadzora (99%). Preciznije, njih 59% je upotrebljavao izravan nadzor (sjedeći pored svog djeteta, gledajući ih ili im pomažući dok su na internetu), dok je sedam od deset njih reklo da su ostali u blizini i redovito provjeravali što njihovo dijete radi na internetu (Children and parents: media use and attitudes report, 2021).

U posljednjih su dvadesetak godina dolazi do velikih promjena u posjedovanju resursa novih tehnologija u Hrvatskoj. U radu „Digitalna nejednakost“, Krištofić (2007) prikazuje rezultate terenskog istraživanja koje je proveo Institut za društvena istraživanja u proljeće 2004. godine. Rezultati navedenog istraživanja pokazuju da nema statistički značajnih razlika između sela i gradova u posjedovanju telefonskog priključka, ali ima (ne velike) u posjedovanju mobitela i posjedovanju osobnog računala (PC-a) i priključka na internet. (Krištofić, 2007). Podaci koje prikazuje Državni zavod za statistiku jesu procjene dobivene iz istraživanja IKT (informacijskih i komunikacijskih tehnologija)-DOM. Svrha navedenog istraživanja bila je izmjeriti raširenost upotrebe računala i ostalih informacijsko-komunikacijskih tehnologija, broj osoba u Republici Hrvatskoj koji su korisnici interneta i za koje svrhe upotrebljavaju internet. U istraživanju je sudjelovalo 5 475 ispitanika te su podaci prikupljeni telefonskim intervjuom. Rezultati istraživanja pokazuju da je 2021. godine 77% kućanstva u Republici Hrvatskoj posjedovalo osobno računalo, dok je godinu kasnije to 76%. Što se tiče pristupa internetu njega ima 81% kućanstva u istraživanjima posljednje dvije godine. Računalo najviše koriste osobe od 16-24 godine (91%), a najmanje osobe starosne dobi 65-74 godine (28%) te ga sukladno tome prema radnom statusu najviše koriste studenti i učenici (98%), zatim zaposleni (82%), a najmanje nezaposleni (52%). Najmlađa populacija očekivano prednjači i u upotrebi Internet te njega koriste gotovo sve osobe (99%) u dobi od 16-44 godine. Pojedinci internet najčešće koriste za sljedeću namjenu: slanje poruka (93%), prikupljanje informacija o proizvodima i uslugama (93%), čitanje dnevnih novosti i časopisa (87%), upotrebu e-pošte (83%), gledanje videa (79%), telefoniju i videopozive (77%), te sudjelovanje na društvenim mrežama (73%). Djeca mlađa od 16 godine nisu obuhvaćena ovim istraživanjem.

Dva domaća istraživanja propituju operabilnost Bourdieove teorije kulturnog kapitala na uzorku roditelja čija djeca polaze vrtić. Boneta i suradnici (2017) su analizirali podatke istraživanja koje je provedeno 2013. godine metodom ankete na uzorku roditelja čija djeca pohađaju vrtić na području grada Rijeke (N = 342). Cilj ovog rada bilo je utvrditi značajke roditeljskoga glazbenog kulturnog kapitala te njegove veze s glazbenom socijalizacijom djece rane i predškolske dobi. Rezultati istraživanja prikazali su slabu povezanost između institucionaliziranoga i utjelovljenoga roditeljskog glazbenog

kapitala i glazbene socijalizacije djece rane i predškolske dobi. Glazbeno obrazovaniji roditelji djeci češće puštaju klasičnu glazbu i češće muziciraju s njima na instrumentima te im djeca posjeduju više glazbenih materijalnih resursa. Stoga se može zaključiti da u glazbenoj socijalizaciji djece rane i predškolske dobi roditeljsko glazbeno obrazovanje i njihov glazbeni angažman ima veću ulogu od općeg obrazovanja. Ipak, autori upozoravaju da iznesene rezultate i zaključke treba uzeti s određenom dozom zadržke zbog prigodnog uzorka istraživanja i obuhvaćanja isključivo roditelja djece rane i predškolske dobi koja pohađaju vrtić (Boneta i sur., 2017).

Boneta i suradnici (2020) su proveli istraživanje u kojem je cilj bio utvrditi razine čitalačkog kulturnog kapitala roditelja, njegovu strukturu i povezanost sa sociodemografskim varijablama te istražiti vezu sa čitalačkom socijalizacijom djece rane i predškolske dobi. U istraživanju je sudjelovalo 204 roditelja čija djeca polaze dječje vrtiće u Rijeci i Pazinu. Istraživanje je provedeno metodom ankete, a upitnik se sastojao od 57 varijabli. Rezultati istraživanja potvrđuju da je roditeljski/obiteljski angažman značajniji čimbenik socijalizacije djece od roditeljskog/obiteljskog obrazovnog statusa. Nadalje, roditelji koji su čitalački aktivniji češće međusobno razgovaraju o književnim temama, intenzivnije čitalački socijaliziraju svoju djecu, nego roditelji s nižom razinom UČKK-a. Također, bitna odrednica čitalačke socijalizacije djece rane i predškolske dobi je spol roditelja -majke su te koje čitaju djetetu puno češće od očeva (Boneta i sur., 2020).

6. METODOLOGIJA

U ovom djelu rada prikazati će se temeljni elementi metodologije istraživanja na kojima počiva ovaj rad.

6.1. Cilj istraživanja

Cilj istraživanja jest utvrditi postoji li poveznica između roditeljskih stavova o dječjoj uporabi „starih“ i „novih“ medija i obrazaca dječje upotrebe medija, s obzirom na dob, stupanj obrazovanja roditelja socioekonomski status te mjesto stanovanja.

6.2. Hipoteze

Hipoteza 1: Roditelji mlađe životne dobi (mlađi od 30 godina) više potiču dječju upotrebu „novih“ medija, dok roditelji starije životne dobi (stariji od 30 godina) potiču manju upotrebu „novih“ medija kod djece rane i predškolske dobi.

Hipoteza 2: Obrazovaniji roditelji manje potiču dječju upotrebu „novih“ medija nego roditelji s nižom razinom općeg obrazovanja.

Hipoteza 3: Postoji razlika u dječjoj uporabi „novih“ medija s obzirom na socioekonomski status roditelja.

6.3. Uzorak ispitanika

Istraživanje se provelo na prigodnom uzorku 137 roditelja iz različitih područja Istarske županije. Konkretnije, roditelja čija djeca pohađaju sljedeće dječje vrtiće: „Kockica“ (Kršan), „Pjerina Verbanac“ (Labin), „Olga Ban“ (Pazin) te „Rapčići“ (Žminj).

6.3.1. *Struktura ispitanika*

U Tablici 1. prikazani su deskriptivni statistički podaci sociodemografskih karakteristika. Treba naglasiti kako dvoje ispitanika ima u vrtiću dva djeteta različitog spola, pa su pod spol djeteta stavili i muški i ženski. Iz tablice 1 je vidljivo da je većina ispitanika bila ženskog roda (83,9%). Najveći postotak ispitanika pripada dobnoj skupini od 30-39 godina, dok je petina ispitanika koji su mlađe od 30 godina te gotovo isto toliko iznad 40 godina. Iz rezultata ankete je vidljivo da su majke više obrazovane od očeva. Više od

polovice ispitanika živi u manjim naseljima do 1000 stanovnika, a odmah iza njih slijede ispitanici koji žive u mjestima između 1000-10000 stanovnika. Što ide u prilog činjenici da su mjesta anketiranja upravo manja naselja i gradovi. Što se tiče broja djece u obitelji, većina njih je tročlana ili četveročlana (imaju jedno ili dvoje djece). Važno je napomenuti kako je gotovo podjednaki udio djevojčica i dječaka. Također, najveći broj ispitanika svoje imovinsko stanje procjenjuje kao ni bolje ni lošije od većine drugih obitelji.

Tablica 1: Sociodemografske karakteristike ispitanika (u %)

Spol		Spol djeteta	
Žensko	83,9	Žensko	54,0
Muško	16,1	Muško	47,4
Dob		Dob djeteta	
Manje od 20	0,7	1 godina	7,1
21-29	21,9	2 godine	11,6
30-39	57,7	3 godine	15,6
40 i više	19,7	4 godine	19,7
Obrazovanje majke		5 godine	23,4
Trogodišnja srednja škola	6,6	6 godine	21,1
Četverogodišnja srednja škola	29,2	7 godina	1,5
Viša škola/trogodišnji studij	24,1	Veličina naselja	
Visoka škola/fakultet (magisterij, doktorat)	40,1	Do 1000 stanovnika	50,1
Obrazovanje oca		1000-10000 stanovnika	40,1
Trogodišnja srednja škola	22,6	10000-100000 stanovnika	8,3
Četverogodišnja srednja škola	32,1	Više od 100000 stanovnika	1,5
Viša škola/trogodišnji studij	20,4	Ukupan broj knjiga u kućanstvu	
Visoka škola/fakultet (magisterij, doktorat)	24,8	Do 50	65,6
Imovinsko stanje obitelji		51-100	15,4
Znatno lošije od većine drugih obitelji	0,0	101-200	11,8
Nešto lošije od većine drugih obitelji	2,9	201-300	2,2
Ni bolje ni lošije od većine drugih obitelji	61,3	Više od 300	5
Nešto bolje od većine drugih obitelji	28,8	Broj djece u obitelji	
Znatno bolje od većine drugih obitelji	7,0	1	46,1
		2	43,0
		3 i više	10,9

Nezavisni sklop varijabli

Nezavisne varijable bile su socioekonomska obilježja i značajke kulturnog kapitala ispitanika. Za sociodemografska obilježja upotrijebljene su sljedeće varijable; spol ispitanika, dob, veličina mjesta stanovanja, stupanj obrazovanja za oba roditelja i procjena socioekonomskog statusa obitelji.

Pitanje o institucionaliziranom kulturnom kapitalu (stupnju obrazovanja) operacionalizirano je kao pitanje višestrukog izbora sa šest kategorija: 1- „trogodišnja srednja škola“, 2- „četverogodišnja srednja škola“, 3- „viša škola/trogodišnji studij“, 4- visoka škola/fakultet (magisterij, doktorat).

Indikatori objektiviranog kulturnog kapitala jesu dihotomne varijable posjedovanja: broja knjiga, televizora, mobilnog uređaja, tableta i računala u kućanstvu.

Indikatori utjelovljenog kulturnog kapitala je učestalost korištenja televizije, mobilnog uređaja, tableta i računala. Ponudeni odgovori bili su: nikada, nekoliko puta mjesečno, nekoliko puta tjedno, svaki dan manje od 1 sata i svaki dan više od jednog sata. Uz to propitivana je i svrha roditeljskog korištenja „starih“ i „novih“ medija: društvene mreže, surfanje internetom, igranje igrica, informiranje, telefoniranje.

Zavisni sklop varijabli

Zavisni sklop varijabli mjereno je dvama instrumentima, roditeljskim stavovima o dječjem korištenju mediji i dječjim korištenjem medija. Pet čestica, kojima je pridružena peterostupanjaska skala slaganja, činilo je prvi instrument: „Prednosti interneta za moje dijete nadmašuju sve rizike koje ono može pružiti.“, „Smatram da znam dovoljno da pomognem svom djetetu da ostane sigurno na internetu.“, „Korištenjem interneta djeca razvijaju nove vještine, potiču kreativnost te stječu i održavaju prijateljstva“, „Smatram da su „stari mediji“ (televizor) korisniji od „novih medija“ (računalo, mobilni uređaj, tablet...).“ i „Smatram da djeca medije trebaju koristiti isključivo uz roditeljski nadzor.“

Dječje korištenje „starih“ i „novih“ medija odnosilo se na učestalost korištenja televizije, mobilnog uređaja, tableta i računala (nikada, nekoliko puta mjesečno, nekoliko

puta tjedno, svaki dan manje od 1 sata i svaki dan više od jednog sata), i svrhu korištenja (društvene mreže, surfanje internetom, igranje igrica, telefoniranje).

6.4. Metoda prikupljanja podataka

Prije same provedbe istraživanja poslana je molba za suradnjom u istraživanju za potrebe izrade završnog/diplomskog rada ravnateljicama navedenih dječjih vrtića. Nakon što su ravnateljice odobrile provedbu istraživanja, anketa je prosljeđena roditeljima putem platforme za komunikaciju s roditeljima „Dinamikom“ te Viber grupe. Podaci u istraživanju prikupljeni su putem anketnog upitnika koji je kreiran u Google alatu- Google obrasci. Online prikupljanje podataka je trajalo od 09. studenog 2022. godine do 09. siječnja 2023. godine. Nakon čega su podaci obrađeni i analizirani pomoću računalnog programa IBM SPSS Statistics.

7. REZULTATI I RASPRAVA

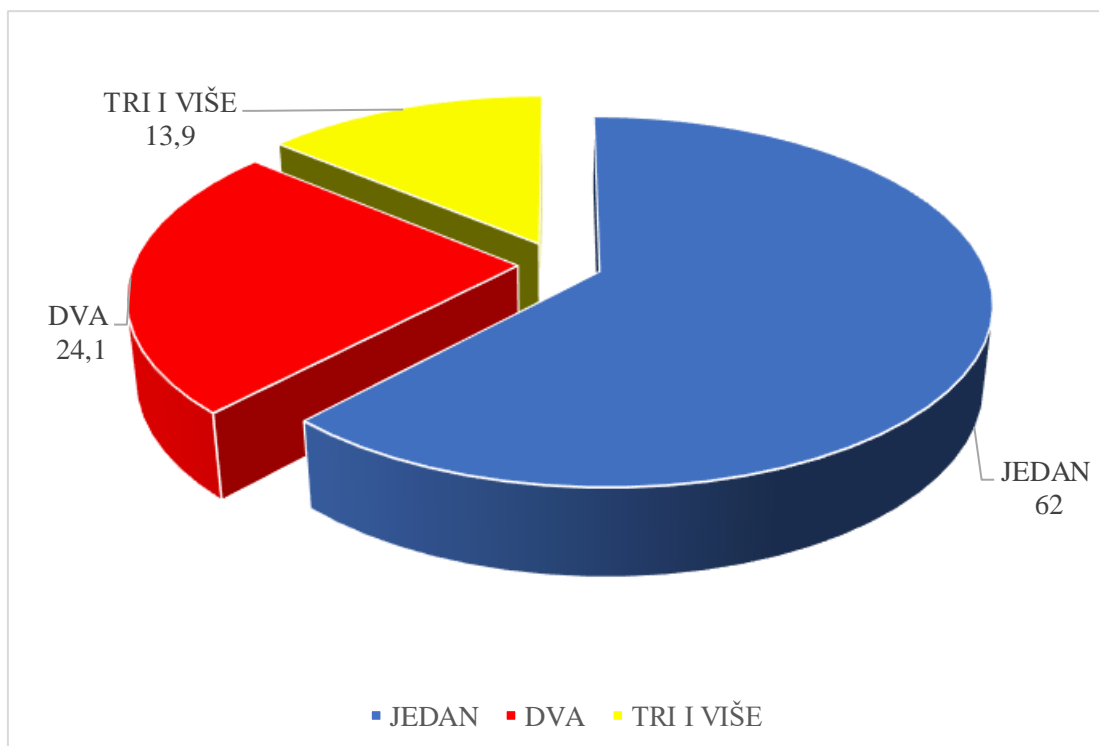
U nastavku rada su prikazani rezultati empirijskog istraživanja o roditeljskom i dječjem posjedovanju i korištenju „starih“ medija, posjedovanju i korištenju „novih“ medija te o stavovima roditelja o medijima.

7.1. Posjedovanje i korištenje „starih“ medija (TV-a)

U ovom će se odlomku analizirati korištenje „starih“ medija, odnosno televizije kod roditelja, djece te veza roditeljskog i dječjeg korištenja starih medija.

7.1.1. Roditelji

Slika 1: Broj televizora u kućanstvu (u %)

Zanimljivo je da nijedno kućanstvo nije bez televizora, a najviše njih posjeduje jedan televizor. Slijede kućanstva koja posjeduju dva televizora, dok je najmanji udio kućanstva koja posjeduju tri i više televizora.

Zanimalo nas je koje sadržaje roditelji prate na TV-u i kojim intenzitetom (Tablica 2).

Tablica 2 : Sadržaji koje roditelji prate na TV-u (%)

	1	2	3	4	5	M	SD
Informativne emisije	17,5	29,9	34,3	14,6	3,6	2,48	,961
Zabavne emisije	0,7	14,6	34,3	25,5	24,8	3,59	1,040
Sportske emisije	35,8	43,1	15,3	3,6	2,2	1,93	0,925
Dokumentarne emisije	17,5	47,4	27,0	5,1	2,9	2,28	0,915
Ostale sadržaje	29,9	35,8	19,7	10,2	4,4	2,23	1,120

1=nikada; 2= nekoliko puta mjesečno; 3= nekoliko puta tjedno; 4= manje od 1 sat svakodnevno; 5= više od 1 sat svakodnevno

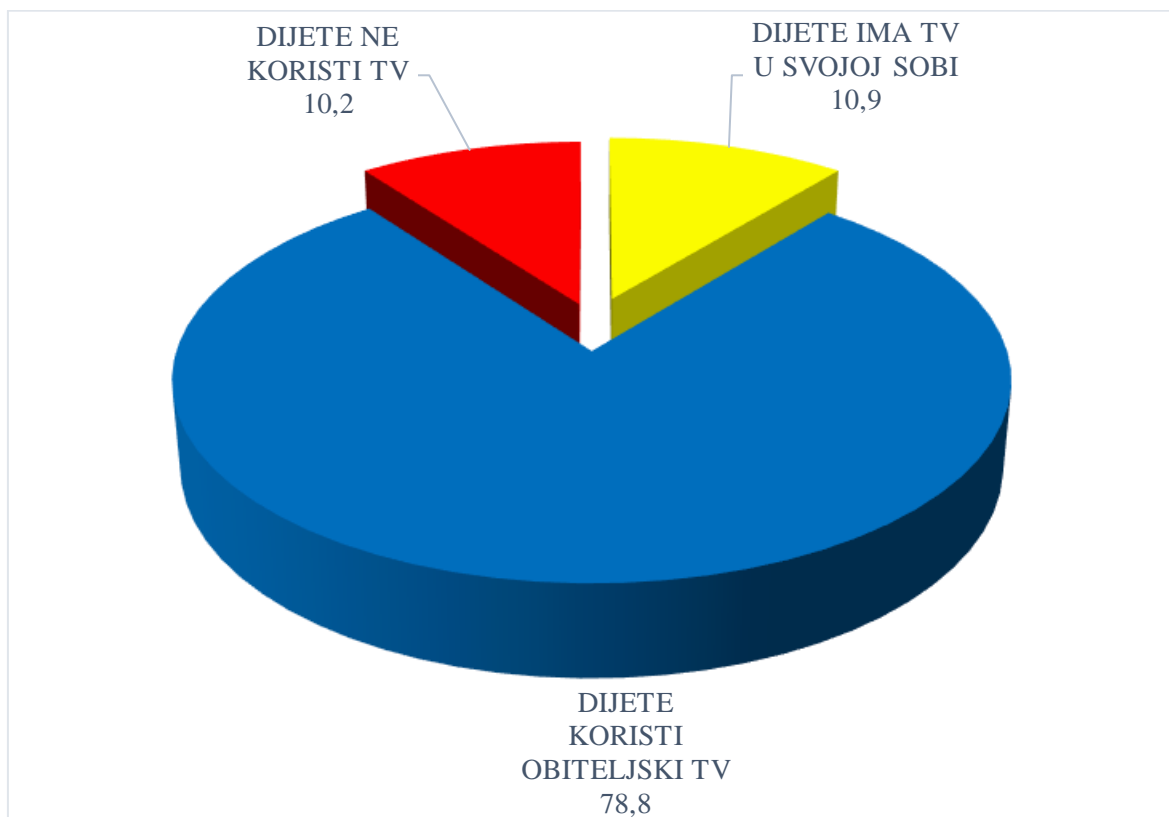
Iz Tablice 2 je vidljivo da roditelji najviše prate zabavne emisije (M=3,59), a najmanje sportske emisije (M=1,93). Među sadržajima koji se slabije gledaju su i dokumentarne (M=2,28) i informativne (M=2,48) emisije, koje ispitanici najčešće gledaju jednom tjedno ili jednom mjesečno.

Jednostavna analiza varijance i t-test nisu utvrdili statistički značajne razlike u posjedovanju i praćenju TV-a s obzirom na sljedeće socioekonomske karakteristike ispitanika: spol, dob, mjesto stanovanja, i procjenu socioekonomskog statusa obitelji. Posjedovanje TV-a je danas opće prisutno te nije značajka koja vrši distinkciju između obitelji s obzirom na socijalni status.

7.1.2. Djeca

Sve obitelji posjeduju TV, no postoje li razlike u načinu na koji je TV raspoloživ djeci. Imaju li djeca iz obitelji višeg socioekonomskog statusa TV u svojoj sobi, za razliku od onih nižeg statusa? Iz Slike 2. je vidljivo da tri četvrtine djece koristi obiteljski TV, dok ga desetina ima u svojoj sobi, što možemo povezati s fenomenom „kulture spavaćih soba“, a identični je udio i djece koji ne gledaju TV programe.

Slika 2: Korištenje TV-a u kućanstvu od strane djeteta (u %)

Vrlo slabu, ali indikativnu statistički značajnu vezu nalazimo između varijable procjene socioekonomskog statusa obitelji i dječjeg korištenja TV-a (Tablica 3) Rezultati ne potvrđuju zdravorazumsku pretpostavku da će „kultura spavaćih soba“ rasti sa socioekonomskim statusom, ona je najprisutnija u „statusno prosječnim“ obiteljima.

Tablica 3: Procjena socioekonomskog statusa obitelji i dječje korištenje TV-a

	Dijete ima TV u svojoj sobi	Dijete gleda obiteljski TV	Dijete ne gleda TV
Ni bolje ni lošije od većine drugih	17,4	72,1	10,5
Nešto bolje od većine drugih	0,0	87,5	12,5
Znatno bolje od većine drugih	0,0	100,0	0,0

$$\chi^2=11,389^{*3}; df=4; r=,163$$

³ U daljnjem tekstu * koristimo kada je $p < ,05$; ** $p < ,01$; *** $p < ,001$.

Hipotetičko objašnjenje, koje bi svakako trebalo provjeriti dodatnim istraživanjem, je da rastom socioekonomskog statusa raste i uvjerenje roditelja o štetnosti situacije u kojoj djeca mogu izolirano i nekontrolirano gledati TV.

U Tablici 4 prikazani su sadržaji koje djeca prate na TV-u i intenzitet gledanja.

Tablica 4: Sadržaji koje roditelji prate na TV-u (u %)

	1	2	3	4	5	M	SD
Edukativne emisije	17,5	29,9	34,3	14,6	3,6	2,74	1,073
Zabavne emisije	3,6	9,5	30,7	43,1	13,1	3,53	0,963
Sportske emisije	78,8	13,1	5,1	2,9	0,0	1,32	0,706
Dokumentarne emisije	51,1	27,0	16,8	4,4	0,7	1,77	0,934

1=nikada; 2= nekoliko puta mjesečno; 3= nekoliko puta tjedno; 4= manje od 1 sat svakodnevno; 5= više od 1 sat svakodnevno

Vidljivo je da djeca najčešće gledaju zabavne emisije, a najmanje sportske emisije. Visoka podudarnost učestalosti gledanosti zabavnih emisija roditelja i djece sugerira zaključak o obiteljskom gledanju tih sadržaja. Djeca sportske i dokumentarne emisije gledaju značajno manje od roditelja.

7.1.3. Stavovi roditelja o dječjem korištenju TV-a

U nastavku teksta analizirati ćemo stavove roditelja o korištenju TV-a kod djece rane i predškolske dobi te analizirati imaju li sociodemografske karakteristike utjecaja na njihove stavove ili pravila.

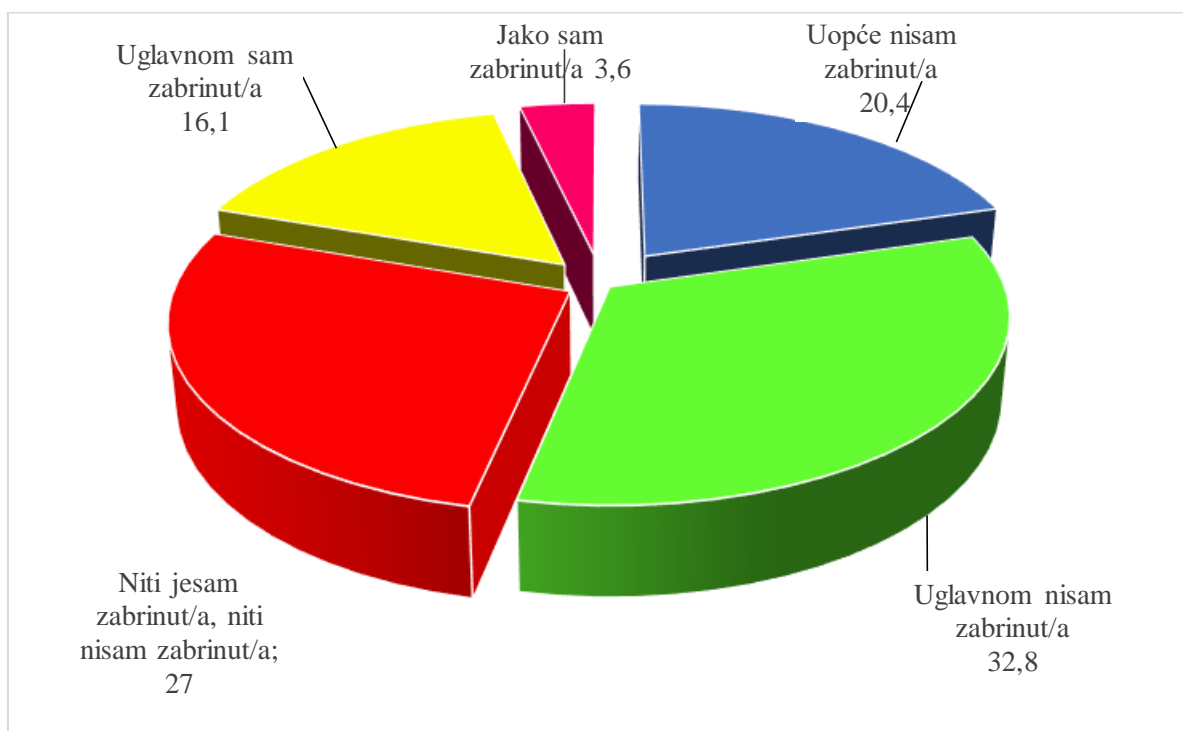
Tablica 5: Pravila roditelja o dječjem korištenju TV-a (u %)

	Da	Ne	Ne znam
Pravilo o tome što će dijete gledati na TV-u.	84,7	8,0	7,3
Pravilo o tome kada će dijete gledati TV.	70,8	21,9	7,3
Pravilo o tome koliko dugo će dijete gledati TV.	77,4	15,3	7,3
Pravilo o tome da će neke sadržaje gledati pod nadzorom.	70,1	16,1	13,9

Rezultati prikazani u Tablici 5 otkrivaju kako većina roditelja (preko dvije trećine) ima pravila vezana uz dječje korištenje televizora. Najviše roditelja kontrolira sadržaje koje dijete gleda, a najmanje kada će ono gledati televizor. Slično misle i roditelji u istraživanju Children and parents: media use and attitudes report (2021) u kojem se tri od deset ispitanih roditelja složilo da im je „teško kontrolirati vrijeme koje moje dijete provodi pred ekranom“.

Zatim nas je zanimalo u kojoj su mjeri roditelji zabrinuti zbog sadržaja programa koje njihovo dijete gleda na televizoru.

Slika 3: Zabrinutost roditelja zbog sadržaja programa koje dijete gleda na TV-u (u %).

Zanimljivo je da više od polovice roditelja koji su sudjelovali u istraživanju nisu zabrinuti zbog sadržaja programa koje njihovo dijete gleda na televizoru. Slijede roditelji koji niti jesu niti nisu zabrinuti zbog TV sadržaja, a petina ispitanika su uglavnom ili jako zabrinuti.

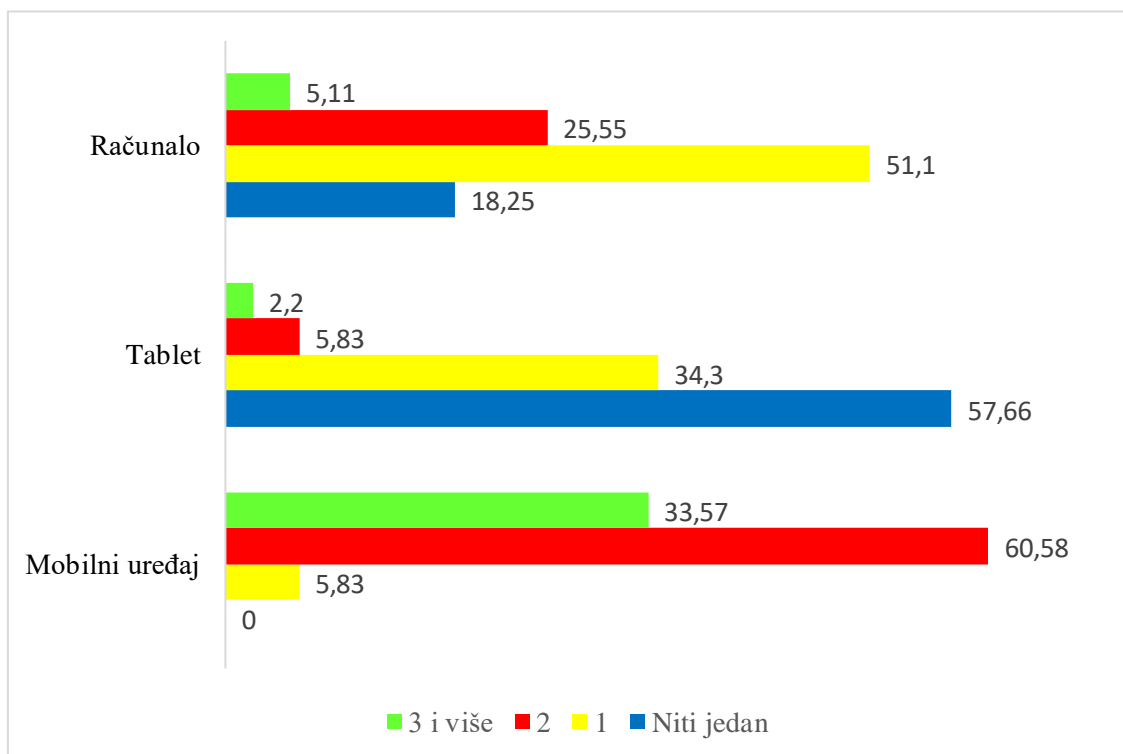
7.2. Posjedovanje i korištenje „novih“ medija

U ovom će se odlomku analizirati korištenje „novih“ medija, odnosno mobilnih uređaja, tableta i računala od strane roditelja i djece te veza roditeljskog i dječjeg korištenja novih medija.

7.2.1. Roditelji

Iz Slike 4 može se vidjeti kako sva kućanstva ispitanika posjeduju mobilne uređaje, a trećina njih posjeduju tri ili više komada. Većina kućanstava uz mobitel(e) posjeduju i barem jedno računalo, pa možemo zaključiti da su oni normalan dio okoliša odrastanja djece. Jedino „novi“ medij prisutan u ispod polovičnom broju obitelji je tablet.

Slika 4: Broj „novih“ medija u kućanstvu (u %)

Prethodno je utvrđeno da sociodemografske karakteristike obitelji nisu povezan s posjedovanjem TV-a. Što je s novim medijima?

Jednosmjerna analiza varijance (Tablica 6.) nalazi razliku u broju računala koje kućanstvo posjeduje s obzirom na razinu obrazovanja oca i majke djeteta. Može se zaključiti kako kućanstva u kojima su očevi završili srednju školu imaju u prosjeku manje od jednog računala, dok se u kućanstvima u kojima očevi imaju višu razine obrazovanja prosjek približava 1,5. Također, obitelji u kojima majke imaju visoku školu/fakultet u prosjeku posjeduju veći broj računala u kućanstvu od majki s završenom trogodišnjom srednjom školom, odnosno nižom razinom obrazovanja. Što bi posredno moglo dovesti u pitanje hipotezu 2 „Obrazovaniji roditelji manje potiču dječju upotrebu „novih“ medija nego roditelji s nižom razinom općeg obrazovanja“, jer je evidentno da u kućanstvu posjeduju veći broj određenih medija. Međutim, u daljnjim će se analizama preispitati znači li to da i njihova djeca proporcionalno broju medija u kućanstvu iste i koriste ili ih ne koriste.

Tablica 6: Posjedovanje „novih“ medija u kućanstvu s obzirom na stupanj obrazovanja

		<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>df</i>	<i>F</i>	<i>Post-hoc</i>
Posjedovanje kućnog računala i obrazovanje oca (Scheffe)	1. Trogodišnja srednja škola	31	0,68	0,60	3	11,755****	1,2<3,4
	2. Četverogodišnja srednja škola	42	0,90	0,66			
	3. Viša škola/ trogodišnji studij	27	1,41	0,50			
	4. Visoka škola/ Fakultet	30	1,43	0,63			
Posjedovanje kućnog računala i obrazovanje majke (Scheffe)	1. Trogodišnja srednja škola	8	0,75	0,71	3	3,574*	3<4
	2. Četverogodišnja srednja škola	39	1,03	,63			
	3. Viša škola/ trogodišnji studij	31	0,87	,56			
	4. Visoka škola/ Fakultet	51	1,29	,73			

Osim toga, navedeni podaci posredno idu u prilog treće hipoteze koja glasi „Postoji razlika u dječjoj uporabi „novih“ medija s obzirom na socioekonomski status roditelja“, jer je razina obrazovanja u korelaciji sa socioekonomskim statusom obitelji.

Zatim smo analizirali koje sadržaje roditelji koriste na mobitelima, tabletima i računalima te kojim intenzitetom.

Tablica 7: Sadržaji koje roditelji prate na „novim“ medijima (u %),

		1	2	3	4	5	M	SD
Mobilni uređaj	Informiranje	0	2,2	13,9	46,0	38,0	4,20	0,756
	Igranje igrica	70,8	10,9	5,8	8,8	3,6	1,64	1,150
	Surfiranje internetom	0	10,9	16,8	44,5	27,7	3,89	0,937
	Društvene mreže	6,6	2,9	8,8	44,5	37,2	4,03	1,084
	Pozivi	0,7	1,5	6,6	49,6	41,6	4,30	0,721
Tablet	Igranje igrica	97,1	1,5	0,7	0,7	0,0	1,05	0,328
	Surfiranje internetom	88,3	7,3	2,9	1,5	0,0	1,18	0,541
	Društvene mreže	88,3	7,3	2,9	1,5	0,0	1,09	0,373
	Pozivi	96,4	2,9	0,7	0	0,0	1,04	0,239
Računalo	Informiranje	32,1	29,2	18,2	10,9	9,5	2,36	1,294
	Igranje igrica	94,9	4,4	0,7	0,0	0,0	1,06	0,265
	Surfiranje internetom	45,3	16,1	18,2	19,0	1,5	2,15	1,230
	Društvene mreže	68,6	8,0	13,1	8,0	2,2	1,67	1,112
	Pozivi	66,4	22,6	4,4	4,4	2,2	1,53	0,932

1=nikada; 2= nekoliko puta mjesečno; 3= nekoliko puta tjedno; 4= manje od 1 sat svakodnevno; 5= više od 1 sat svakodnevno

Tablica 7 otkriva da ispitanici od tri ponuđena medija, najčešće koriste mobilne uređaje i to za raznolike sadržaje. Zanimljivo je kako nema ispitanika koji nikad ne koristi mobitel za informiranje (M=4,20) i za surfanje internetom (M=3,89), a i vrlo malo je onih koji ne koriste društvene mreže. Naši ispitanici koriste internet češće od prethodno navedenih podatkom Eurostata. Najveći dio anketiranih, mobilne uređaje najčešće koriste

svakodnevno, a najmanje za igranje igrica na njemu. Računalo ispitanici koriste rjeđe od mobitela, uglavnom za informiranje i surfanje. Najmanje se koriste tableti i to većinom za surfanje internetom. Najveći broj ispitanika nikada ne igra igrice ni na drugim uređajima, mobilnim uređajima ($M=1,64$) i računalima ($M=1,06$).

Tablica 8: Testiranje razlika s obzirom na razinu obrazovanja oca (ANOVA)

		<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>df</i>	<i>F</i>	<i>Post-hoc</i>
Učestalost ispitanikova korištenja računala za informiranje (Scheffe)	1. Trogodišnja srednja škola	31	1,97	1,329	3	3,005*	1<4
	2. Četverogodišnja srednja škola	42	2,32	1,928			
	3. Viša škola/Trogodišnji studij	27	2,25	,928			
	4. Visoka škola/ fakultet	30	2,88	1,452			

Jednosmjerna analiza varijance (Tablica 8) nalazi razliku s obzirom na obrazovanje ispitanika u korištenju računala za informiranje. Naime, obitelji u kojima očevi imaju višu razinu obrazovanja koriste računalo za informiranje više od onih s nižom razinom obrazovanja.

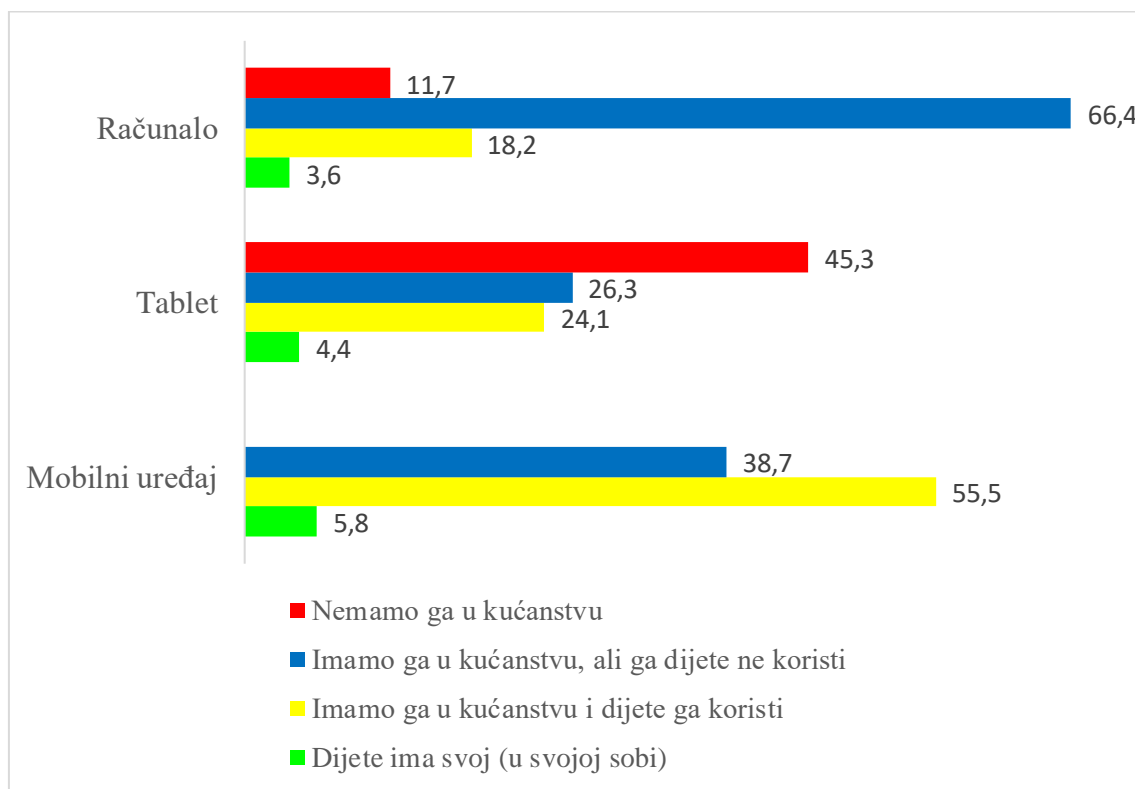
7.2.2. Djeca

S obzirom na roditeljsko posjedovanje i korištenje novih medija, jasno je da većina djece odrasta u digitalnom okruženju. U nastavku teksta će se analizirati koliko je fenomen „kulture spavaćih soba“ prisutan u uzorku s obzirom na posjedovanje mobitela, tableta i računala.

Iz Slike 5 se može primijetiti kako djeca, od tri nova medija, najčešće koriste mobilne uređaje, slijede tableti pa računala. Posjedovanje vlastitog mobitela od strane djece je rijetkost i ne odudara značajno od posjedovanja tableta i računala, te se bitno ne razlikuje od rezultata Ofcom (2021) istraživanja. Računalo je „novi“ medij za koji se

najviše ispitanika izjasnilo da ga ima u kućanstvu, ali ga djeca ne koriste. Iako tableta ima najmanji broj kućanstva, oni koji ga posjeduju djeci ga daju češće na korištenje nego računala.

Slika 5: Korištenje „novih“ medija u kućanstvu od strane djece (u %)

Zanimalo nas je imaju li neke od sociodemografskih karakteristika utjecaja na dječje korištenje novih medija.

Iz Tablice 9 je vidljiva statistička razlika u korištenju mobilnog uređaja od strane djece s obzirom na razinu obrazovanja oca ($\chi^2=13,944$; $df=6$; $r=-,077^*$) i s obzirom na razinu obrazovanja majke ($\chi^2=16,936$; $df=6$; $r=-082^*$). Zanimljiv podatak je da nijedno dijete čiji su roditelji završili visoku školu/fakultet nemaju vlastiti mobilni uređaj. S druge strane, najveći postotak djece čiji roditelji imaju nižu razinu obrazovanja (trogodišnja srednja škola) posjeduju vlastiti mobilni uređaj. Stoga se hipoteza 2: „Obrazovaniji

roditelji manje potiču dječju upotrebu „novih“ medija nego roditelji s nižom razinom općeg obrazovanja“ u potpunosti prihvaća.

Tablica 9: Korištenje „novih“ medija s obzirom na obrazovanje roditelja (u %)

		Dijete ima svoj	Imamo ga u kućanstvu i dijete ga koristi	Imamo ga u kućanstvu, ali dijete ga ne koristi
Posjedovanje i korištenje mobilnog uređaja od strane djeteta s obzirom na obrazovanje oca	Trogodišnja srednja škola	16,1	58,1	25,8
	Četverogodišnja srednja škola	4,5	63,6	31,8
	Viša škola/ trogodišnji studij	3,6	53,6	42,9
	Visoka škola/fakultet	0,0	44,1	55,9
Posjedovanje i korištenje mobilnog uređaja od strane djeteta s obzirom na obrazovanje majke	Trogodišnja srednja škola	25,0	12,5	62,5
	Četverogodišnja srednja škola	5,0	50,0	45,0
	Viša škola/ trogodišnji studij	12,1	51,5	36,4
	Visoka škola/fakultet	0,0	67,3	32,7

Navedeno ide u prilog i trećoj hipotezi („Postoji razlika u dječjoj uporabi „novih“ medija s obzirom na socioekonomski status roditelja.“), jer posjedovanje mobilnog uređaja je značajka koja vrši distinkciju između obitelji s obzirom na stupanj obrazovanja, a razina obrazovanja je u korelaciji sa socioekonomskim statusom obitelji.

Tablica 10: Korištenje „novih“ medija s obzirom na sociodemografske karakteristike (u %)

		Dijete ima svoj	Imamo ga u kućanstvu i dijete ga koristi	Imamo ga u kućanstvu, ali dijete ga ne koristi	Nemamo ga u kućanstvu
Korištenje tableta od strane djeteta	Jedno dijete	7,9	11,1	33,3	47,6
	Dva djeteta	1,7	34,5	22,4	41,4
	Tri i više djece	0,0	37,5	12,5	50,0

($\chi^2=14,684$; $df=6$, $r=-0,60$ *)

Hi-kvadrat test je utvrdio statistički značajnu vezu posjedovanja i korištenja tableta s obzirom na broj djece u obitelji. Naime, djeca čije obitelji broje tri i više djeteta ne posjeduju vlastiti tablet, dok najveći broj vlastitog tableta posjeduju djeca u kojoj su oni jedino dijete u obitelji. Iako ne posjeduju vlastite tablete, najviše roditelja čije obitelji broje troje i više djece se izjasnilo kako imaju tablet u kućanstvu i da ga dijete koristi. Što stvara pretpostavku da ga djeca u takvim kućanstvima dijele sa svojom braćom i/ili sestrama. U svakom slučaju, navedeni podaci idu u prilog trećoj hipoteza koja glasi „Postoji razlika u dječjoj uporabi „novih“ medija s obzirom na socioekonomski status roditelja“.

Zatim smo analizirali koje sadržaje djeca koriste na mobitelima, tabletima i računalima te kojim intenzitetom. Iz tablice 11 može se vidjeti da djeca najviše vremena provode na mobilnim uređajima, surfajući internetom. Osim surfanja internetom, dominantan oblik provođenja vremena na „novim“ medijima za djecu je igranje igrice. Nasuprot tome, djeca nikada, na niti jednom od navedenih medija, ne koriste društvene mreže (Facebook, Twitter, Instagram i slično). Shodno tome, može se zaključiti da djeca značajno manje od roditelja „nove“ medije koriste za društvene mreže. Razlog tome je što djeca rane i predškolske dobi nemaju svoje vlastite profile na društvenim mrežama, za razliku od svojih roditelja.

Tablica 11: Sadržaji koje djeca prate na novim medijima (u %),

		1	2	3	4	5	M	SD
Mobilni telefon	Igranje igrica	54	9,5	18,2	16,1	2,2	2,03	1,25
	Surfiranje internetom	38,7	10,2	27,0	18,2	5,8	2,42	1,32
	Društvene mreže	97,8	0,7	1,5	0,0	0,0	1,04	0,26
	Pozivi	70,8	16,1	10,9	2,2	0,0	1,45	0,78
Tablet	Igranje igrica	79,6	8,0	8,0	2,9	1,5	1,39	0,87
	Surfiranje internetom	82,5	5,1	7,3	3,6	1,5	1,36	0,88
	Društvene mreže	99,3	0,7	0,0	0,0	0,0	1,01	0,09
Računalo	Igranje igrica	83,9	8,8	7,3	0,0	0,0	1,23	0,06
	Surfiranje internetom	82,5	5,1	7,3	3,6	1,5	1,24	0,60

1=nikada; 2= nekoliko puta mjesečno; 3= nekoliko puta tjedno; 4= manje od 1 sat svakodnevno; 5= više od 1 sat svakodnevno

Za provjeru hipoteze „Obrazovaniji roditelji manje potiču dječju upotrebu „novih“ medija nego roditelji s nižom razinom općeg obrazovanja“, napravljena je jednosmjerna analiza varijance (ANOVA).

Tablica 12: Djetetovo korištenje mobitela za surfanje s obzirom na obrazovanje oca

		N	M	SD	df	F	Post-hoc
Učestalost djetetova korištenja mobilnog uređaja za surfanje internetom (Scheffe)	1. Trogodišnja srednja škola	31	2,52	1,39	3	2,788*	2>4
	2. Četverogodišnja srednja škola	44	2,70	1,34			
	3. Viša škola/trogodišnji studij	28	2,54	1,32			
	4. Visoka škola/Fakultet	34	1,88	1,12			

U Tablici 12 vidimo da postoji statistički značajna razlika učestalosti djetetova korištenja mobitela za surfanje s obzirom na obrazovanje oca. Djeca čiji otac ima četverogodišnju srednju školu učestalije koriste mobilni uređaj za surfanje internetom od djece čiji očevi imaju visoku školu/fakultet. Razlika nije utvrđena s obzirom na obrazovanje majke. Stoga se druga hipoteza „Obrazovaniji roditelji manje potiču dječju upotrebu „novih“ medija nego roditelji s nižom razinom općeg obrazovanja“ djelomično potvrđuje.

Kako bi se provjerila treća hipoteza koja glasi „Postoji razlika u dječjoj uporabi „novih“ medija s obzirom na socioekonomski status roditelja“ napravljena je jednosmjerna analiza varijance (Tablica 13).

Tablica 13: Učestalost dječjeg korištenja „novih“ ,medija s obzirom na imovinsko stanje obitelji.

		N	M	SD	df	F	Post-hoc
Učestalost djetetova korištenja tableta za igranje igrica obzirom na imovinsko stanje obitelji (Scheffe)	1. Ni bolje ni lošije od većine drugih obitelji	87	1,36	0,82	2	9,409***	1,2<3
	2. Nešto bolje od većine drugih obitelji	40	1,13	0,46			
	3. Znatno bolje od većine drugih obitelji	10	2,40	1,71			
Učestalost djetetova korištenja tableta za surfanje internetom obzirom na imovinsko stanje obitelji (Scheffe)	1. Ni bolje ni lošije od većine drugih obitelji	87	1,39	0,87	2	5,988**	1,2<3
	2. Nešto bolje od većine drugih obitelji	40	1,18	0,50			
	3. Znatno bolje od većine drugih obitelji	10	2,20	1,48			
Učestalost djetetova korištenja računala za surfanje internetom obzirom na imovinsko stanje obitelji (Scheffe)	1. Ni bolje ni lošije od većine drugih obitelji	87	1,15	0,47	2	4,549*	1<2
	2. Nešto bolje od većine drugih obitelji	40	1,48	0,81			
	3. Znatno bolje od većine drugih obitelji	10	1,10	0,32			

Jednosmjernom analizom varijance možemo uočiti da postoji statička razlika u korištenju tableta i računala kod djece s obzirom na imovinsko stanje obitelji. Naime, djeca čiji roditelji svoje imovinsko stanje procjenjuju kao prosječno i nešto bolje od prosjeka koriste tablet za igranje igrica i za surfanje internetom manje nego što to čine djeca čiji roditelji svoje imovinsko stanje procjenjuju kao *Znatno bolje od prosjeka*. Ovi rezultati djelomično potvrđuju treću hipotezu koja glasi: „Postoji razlika u dječjoj uporabi „novih“ medija s obzirom na socioekonomski status roditelja“, kada je u pitanju korištenje tableta.

7.2.3. Stavovi roditelja o pravilima dječjeg korištenja novih medija

U nastavku teksta analizirati ćemo stavove roditelja o pravilima dječjeg korištenja novih medija te provjeriti imaju li sociodemografske karakteristike utjecaja na njihove stavove ili pravila.

Tablica 14: Roditeljska pravila u vezi korištenja interneta (u %)

	DA	NE	% ograničenja u odnosu na one koji koriste internet
Pravila o vrstama web-stranica ili aplikacija koje mogu koristiti.	48,2	8,8	84,6
Pravila o video sadržaju koji gledaju na internetu.	60,6	5,1	92,2
Pravila o tome s kime mogu kontaktirati putem interneta.	43,8	5,8	88,3
Pravila o tome koliko dugo vremena mogu provesti na internetu.	54,7	10,2	84,3
Pravilo o tome kada mogu koristiti internet	54,7	10,9	83,4

Iz priložene tablice 14 može se utvrditi kako najveći broj ispitanika čija djeca koriste internet imaju pravila u vezi sa svim dimenzijama njegova korištenja. Najveći broj ispitanika ima ograničenja o video sadržaju koji djeca gledaju na internetu, dok neznatno

manje njih vremenski ograničava njegovo korištenje. Usprkos navedenim pravilima, zanimalo nas je na koji način roditelji kontroliraju djecu dok su na internetu.

Dominantan oblik roditeljskog načina nadziranja dok dijete provodi vrijeme na internetu (Tablica 15) je da je u blizini te da redovito provjerava što dijete radi na internetu. Što znači da naši ispitanici uglavnom koriste aktivnu medijaciju kao strategiju zaštite roditeljske regulacije (Livingstone i Helsper, 2008). Rezultati se podudaraju s onima iz istraživanja Children and parents: media use and attitudes report-a (2021), u kojem se sedam od deset ispitanika izjasnilo da koristi takav način zaštite dok je dijete na internetu.

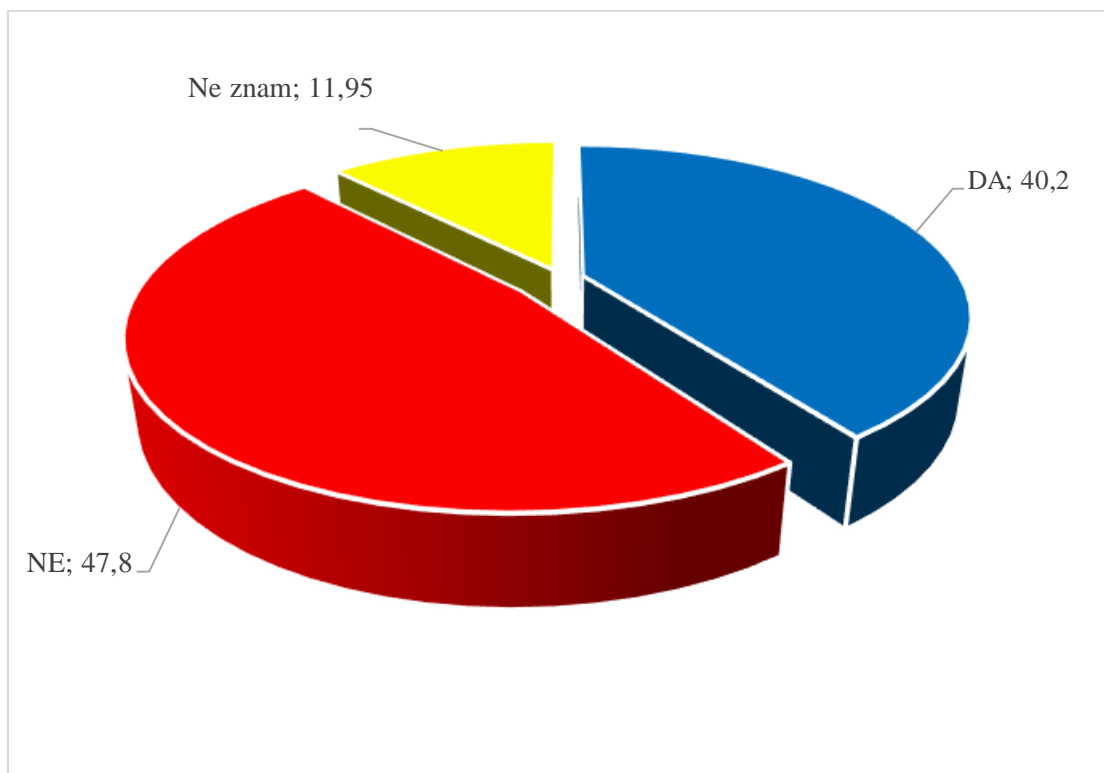
Tablica 15: Način nadziranja roditelja dok dijete provodi vrijeme na internetu

	%
Sjedim pored njega i gledam ga ili mu pomažem dok je na internetu.	9,8
U blizini sam i redovito provjeravam što rade na internetu	67,4
Pitam ga o tome što radi ili što je radio na internetu	8,7
Provjeravam povijest pretraživanja na uređaju nakon što su bili na internetu	4,3
Druge vrste nadzora	7,6
Ne, ne nadzirem da	2,2

Slijedi zajedničko korištenje interneta i razgovor o aktivnostima na internetu, kao strategije aktivne medijacija u roditeljskoj regulaciji (Livingstone i Helsper, 2008). Zanimljivo je udio roditelja koji ne nadziru dijete ili koristi druge vrste nadzora.

Nadalje, zanimalo nas je razgovaraju li roditelji čija djeca koriste Internet, s djetetom o tome kako se zaštititi na internetu.

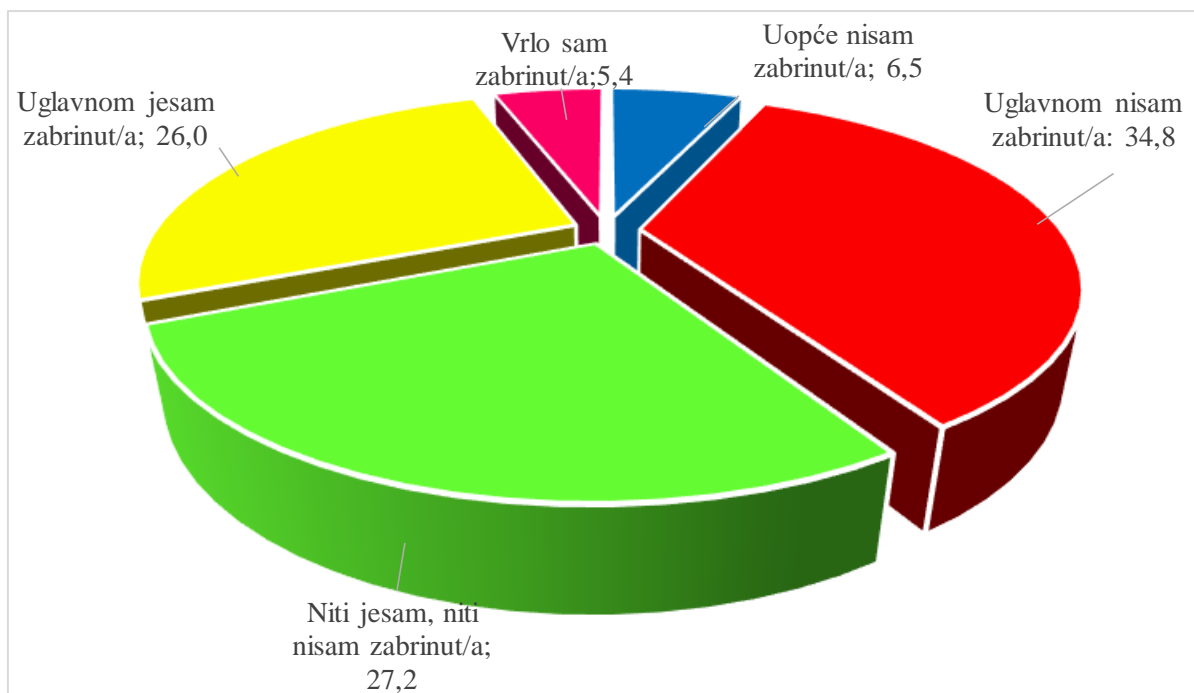
Slika 6: Razgovaraju li roditelji s djecom o tome kako se zaštititi na internetu (u %).

Zanimljivo je da gotovo polovica roditelja čija djeca koriste internet ne razgovara s njima o tome kako se zaštititi na internetu, a jednaki je udio utvrđen i u istraživanju Children and parents: media use and attitudes report (2021). Odmah iza njih su roditelji koji razgovaraju s djecom, dok je najmanji broj roditelja koji se izjašnjavaju da ne znaju jesu li razgovarali o navedenoj temi.

Provjerili smo i razinu zabrinutosti roditelja zbog sadržaja na web stranicama ili aplikacijama koje dijete koristi.

Slika 7: Zabrinutost roditelja (čija djeca koriste internet) zbog sadržaja na web stranicama ili aplikacijama koje dijete koristi (u %).

Navedena čestica nam daje malo drugačije rezultate od zabrinutost roditelja oko TV sadržaja. Naime, više od trećine roditelja nije zabrinuta zbog sadržaja na web stranicama. Slijede roditelji koji niti jesu niti nisu zabrinuti oko istog, dok se svaki četvrti roditelj izjasnio kao uglavnom zabrinut zbog sadržaja na web stranicama. Najmanje je roditelja koji se izjašnjavaju jako zabrinutima o navedenoj temi.

7.3. Stavovi roditelja o koristima dječjeg korištenja medijima

U nastavku teksta analizirati ćemo stavove roditelja o koristima dječjeg korištenja „starih“ i „novih“ medija. Također, usporediti ćemo njihove stavove s obzirom na sociodemografska obilježja. Prema rezultatima istraživanja, najviše ispitanika se slažu s tvrdnjom da djeca medije trebaju koristiti isključivo uz roditeljski nadzor. Nameće se zaključak da je razlog roditeljske male zabrinutosti za sadržaj web stranica koje dijete koristi upravo zato što djeca koriste internet uz njihov nadzor. Također, šest od deset roditelja se izjasnilo da zna dovoljno da pomogne svom djetetu da ostane sigurno na

internetu. Ovaj podatak možemo povezati s rezultatima istraživanja u iz Children and parents: media use and attitudes report (2021), u kojem se isto također više od polovice ispitanika (gotovo osam od deset roditelja) izjasnilo da znaju dovoljno da pomognu svom djetetu da ostane sigurno na internetu.

Tablica 16: Stavovi roditelja o koristima dječjeg korištenja medija (u %).

	1	2	3	4	5	M	SD
„Prednosti interneta za moje dijete nadmašuju sve rizike koje ono može pružiti.“	13,9	21,9	49,6	12,4	2,2	2,67	0,94
„Smatram da znam dovoljno da pomognem svom djetetu da ostane sigurno na internetu.“	2,9	10,2	23,4	41,6	21,9	3,69	1,02
„Korištenjem interneta djeca razvijaju nove vještine, potiču kreativnost te stječu i održavaju prijateljstva.“	16,1	16,8	41,6	21,2	4,4	2,81	1,08
„Smatram da su "stari mediji" (televizor) korisniji od "novih medija" (računalo, mobilni uređaj, tablet...)“	10,2	21,2	49,6	12,4	6,6	2,84	0,99
„Smatram da djeca medije trebaju koristiti isključivo uz roditeljski nadzor.“	0,0	8,0	18,2	24,8	48,9	4,15	0,99

1=uopće se ne slažem, 2=uglavnom se ne slažem, 3=niti se slažem, niti se ne slažem, 4=uglavnom se slažem, 5=u potpunosti se slažem

Nasuprot tome, ostali su neodređeni kod tvrdnji „Smatram da su "stari mediji" (televizor) korisniji od "novih medija" (računalo, mobilni uređaj, tablet...)“ te „Prednosti interneta za moje dijete nadmašuju sve rizike koje ono može pružiti.“. U istraživanju Children and parents: media use and attitudes report (2021) dvostruko se više (45%) ispitanih roditelja složilo s da tvrdnjom da „„Prednosti interneta nadmašuju sve rizike koje ono može pružiti“.. U navedenom istraživanju su dva od pet ispitanika roditelja zaključili da su prednosti boravka njihovog djeteta na internetu: „Stjecanje novih vještina i razvijanje kreativnih vještina“, dok je u našem istraživanju većina roditelja neodlučna.

Zatim smo pomoću t-testa usporedili roditeljske stavove u odnosu na njihovu dob. Odnosno, usporedili smo odgovore roditelja mlađih i starijih od 30 godina, kako bi mogli

provjeriti našu prvu hipotezu. Također smo analizirali odgovore ispitanika s obzirom na njihov stupanj obrazovanja, kako bi ih mogli povezati s našom drugom hipotezom.

Tablica 17: Testiranje razlika u stavovima o medijima s obzirom na dob roditelja (t-test)

		N	M	t
„Prednosti interneta za moje dijete nadmašuju sve rizike koje ono može pružiti.“	Manje od 30	31	3,00	2,446*
	30 i više	106	2,58	
„Smatram da znam dovoljno da pomognem svom djetetu da ostane sigurno na internetu.“	Manje od 30	31	4,06	2,344*
	30 i više	106	3,58	
„Korištenjem interneta djeca razvijaju nove vještine, potiču kreativnost te stječu i održavaju prijateljstva.“	Manje od 30	31	3,35	3,302***
	30 i više	106	2,65	

Rezultati analize pokazali su kako razlika u stavovima s obzirom na dob ispitanika postoje u tri tvrdnje (Tablica 17). Prema aritmetičkoj sredini vidljivo je kako se ispitanici mlađe dobi (manje od 30 godina) više slažu s navedenim tvrdnjama od ispitanika starije životne dobi (30 i više godina), što govori u prilog prve hipoteze. Najveću razliku nalazimo kod tvrdnje da korištenje interneta potiče kreativnost njihov djece, s kojom se slaže polovina mladih ispitanika, ali i manje od petine starijih.

Također smo analizirali odgovore ispitanika s obzirom na njihov stupanj obrazovanja, kako bi ih mogli povezati s našom drugom hipotezom.

Tablica 18: Testiranje razlika u stavovu o koristima korištenja interneta s obzirom na obrazovanje oca

		N	M	SD	df	F	Post-hoc
„Korištenjem interneta djeca razvijaju nove vještine, potiču kreativnost te stječu i održavaju prijateljstva.“	1. Trogodišnja srednja škola	31	2,39	0,84	3	3,355**	1<2
	2. Četverogodišnja srednja škola	44	3,14	1,07			
	3. Viša škola/trogodišnji studij	28	3,07	1,15			
	4. Visoka škola/fakultet	34	2,56	1,08			

Jednostavnom analizom varijance utvrđena je razlika s obzirom na obrazovanjem oca kod tvrdnje „Korištenjem interneta djeca razvijaju nove vještine, potiču kreativnost te stječu i održavaju prijateljstva“. Statistički značajna razlika utvrđena je između očeva s završenom četverogodišnjom srednjom školom koji se s navedenom tvrdnjom slažu više od roditelja s završenom trogodišnjom srednjom školom. Indikativno je da ispitanici iz obitelji u kojima očevi imaju najviši stupanj obrazovanja imaju u prosjeku negativniji stav o korisnosti medija za njihovu djecu od slabije obrazovanih očeva. Hipotetičko objašnjenje, koje bi svakako trebalo provjeriti dodatnim istraživanjem, je da oni smatraju da novi mediji više štete nego koriste njihovoj djeci u toj dobi.

8. ZAKLJUČAK

U ovom smo se radu nakon teorijskog prikaza koncepta kulturnog kapitala i medija bavili vezom kulturnog kapitala roditelja s obrascima dječje upotrebe „starih i „novih“ medija. Cilj ovog istraživanja bio je utvrditi postoji li poveznica između roditeljskih stavova o dječjoj uporabi „starih“ i „novih“ medija i obrazaca dječje upotrebe medija, s obzirom na dob, stupanj obrazovanja roditelja, njihov socioekonomski status te mjesto stanovanja. Dosadašnja istraživanja nisu povezivala dječje korištenje medija s kulturnim kapitalom obitelji.

U svrhu provjere ove veze provedeno je kvantitativno empirijsko istraživanje u kojem je sudjelovalo 137 ispitanika. Istraživanje je obuhvatilo roditelje čija djeca pohađaju sljedeće dječje vrtiće: „Kockica“ (Kršan), „Pjerina Verbanac“ (Labin), „Olga Ban“ (Pazin) te „Rapčiči“ (Žminj). Online prikupljanje podataka je trajalo od 09. studenog 2022. godine do 09. siječnja 2023. godine.

Prva hipoteza je glasila „Roditelji mlađe životne dobi (mlađi od 30 godina) više potiču dječju upotrebu „novih“ medija, dok roditelji starije životne dobi (stariji od 30 godina) potiču manju upotrebu „novih“ medija kod djece rane i predškolske dobi“. Ova hipoteza se djelomično prihvaća. Naime, analiza rezultata pokazala je da ne postoji statistički značajna razlika u korištenju „novih“ medija kod djece rane i predškolske dobi obzirom na dob ispitanika. Međutim, razlika je vidljiva u stavovima s obzirom na dob ispitanika u odnosu na tvrdnje: „Korištenjem interneta djeca razvijaju nove vještine, potiču kreativnost te stječu i održavaju prijateljstva“, „Smatram da znam dovoljno da pomognem svom djetetu da ostane sigurno na internetu“ te „Korištenjem interneta djeca razvijaju nove vještine, potiču kreativnost te stječu i održavaju prijateljstva“. Roditelji mlađe životne dobi se s navedenim tvrdnjama slažu više od roditelja starije životne dobi. Možemo pretpostaviti kako je razlog tome što su roditelji mlađe životne dobi odrasli usporedno s razvojem „novih“ medija, dok su roditelji starije životne dobi odrastali uz „stare“ medije te su im „novi“ mediji enigma koju još uvijek istražuju.

Druga hipoteza, „Obrazovaniji roditelji manje potiču dječju upotrebu „novih“ medija nego roditelji s nižom razinom općeg obrazovanja“ je djelomično potvrđena. Provedbom Hi-kvadrat testa utvrđena je statistički značajna veza u korištenju mobilnog

uređaja od strane djece i varijabli obrazovanja roditelja. Naime, djeca čiji roditelji imaju visoku školu/fakultet uopće ne posjeduju vlastite mobilne uređaje, a najveći postotak djece koja posjeduju mobilne uređaje jesu oni čiji roditelji imaju najniži stupanj obrazovanja. Jednosmjernom analizom varijance utvrđeno je da djeca čiji očevi imaju niži stupanj obrazovanja (četverogodišnju srednju školu) češće upotrebljavaju mobilne uređaje za surfanje internetom nego djeca čiji očevi imaju viši stupanj obrazovanja (visoku školu/fakultet). Ono što na prvi pogled zbunjuje i ne ide u prilog ovoj hipotezi jesu stavovi roditelja o medijima. Utvrđena je statistička razlika s obzirom na obrazovanje oca kod tvrdnje „Korištenjem interneta djeca razvijaju nove vještine, potiču kreativnost te stječu i održavaju prijateljstva“. Razlika je utvrđena između očeva s završenom četverogodišnjom srednjom školom koji se s navedenom tvrdnjom slažu više od roditelja s završenom trogodišnjom srednjom školom. Indikativno je da ispitanici iz obitelji u kojima očevi imaju najviši stupanj obrazovanja imaju u prosjeku negativniji stav o korisnosti medija za njihovu djecu od slabije obrazovanih očeva. Hipotetičko objašnjenje, koje bi svakako trebalo provjeriti dodatnim istraživanjem, je da oni smatraju da novi mediji više štete nego koriste njihovoj djeci u toj dobi.

Treća hipoteza: „Postoji razlika u dječjoj uporabi „novih“ medija s obzirom na socioekonomski status roditelja“ se djelomično prihvaća. Jednomjernom analizom varijance i t-testovima utvrđene su razlike s obzirom na obrazovanje ispitanika, imovinsko stanje obitelji i broj djece u obitelji. Naime, utvrđena je statistička razlika: u korištenju tableta od strane djeteta s obzirom na broj djece u obitelji, u broju računala koje kućanstvo posjeduje s obzirom na razinu obrazovanja roditelja djeteta te u posjedovanju i korištenju mobilnog uređaja od strane djeteta s obzirom na obrazovanje oca. Što se tiče imovinskog stanja, tu je utvrđena statistička razlika kod učestalosti djetetova korištenja tableta za surfanje internetom i igranje igrice te učestalosti djetetova korištenja računala za surfanje internetom. Navedeni podaci idu u prilog ovoj hipotezi jer su razina obrazovanja, imovinsko stanje i broj djece u obitelji u korelaciji sa socioekonomskim statusom obitelji. Međutim, u drugim segmentima, kao što su mjesto stanovanja i broj knjiga u kućnoj biblioteci, nije uočena razlika u korištenju „starih“ i „novih“ medija kod djece rane i predškolske dobi. Rezultati našeg istraživanja ne potvrđuju zdravorazumsku pretpostavku da će „kultura spavaćih soba“ rasti sa socioekonomskim statusom te je ona najprisutnija u „statusno prosječnim“ obiteljima.

Zanimljivo je da više od polovice ispitanih roditelja nije zabrinuto zbog sadržaja programa koje njihovo dijete gleda na TV-u, dok trećina roditelja čija djeca koriste internet nije zabrinuta zbog sadržaja na web stranicama ili aplikacijama koje dijete koristi. Nameće se zaključak da je razlog male roditeljske zabrinutosti oko dječjeg korištenja medija taj što njihova djeca koriste internet uz njihov nadzor. U suglasju je to sa stavom s kojim se većina roditelja slaže, da „djeca medije trebaju koristiti isključivo uz roditeljski nadzor.“ Strategiju roditeljske regulacije koju naši ispitanici najčešće koriste je aktivna medijacija, a najmanje koriste restriktivno posredovanje (Nathanson, 1999, 2001a., prema Livingstone i Helsper, 2008).

Na kraju ovog rada, možemo zaključiti da mediji koje djeca najčešće koriste jesu TV, za gledanje zabavnih emisija, te mobilne uređaje za surfanje internetom. Daljnjim istraživanjem bilo bi zanimljivo saznati koje zabavne emisije djeca gledaju i što pretražuju na internetu te na taj način saznati koriste li medije samo za zabavu ili i u svrhu obrazovanja. Većina roditelja ne dijeli vizionarsku sliku novih medija, jer su u prosjeku neutralni u odnosu na tezu da mediji oslobađaju dječju prirodnu kreativnost. Ipak, možemo primijetiti kako se ispitanici djelomično slažu s stajalištem Tapscotta (1998, prema Buckingham, 2004) da je internet („novi“ medij) korisniji od TV-a. Rezultate istraživanja možemo najviše povezati s vrlo sličnim rezultatima istraživanjem kompanije Ofcom (2021).

Većina djece, doduše nešto odraslije dobi u odnosu na naš uzorka, danas koristi medije na način na koji starije generacije to nisu činile, stoga oni predstavljaju postmodernu generaciju čija se stajališta izgrađuju kroz sveobuhvatno elektronično ozračje u kojem žive (Green i Bigum 1993., prema Buckingham, 2004). Međutim, trebamo biti svjesni da iako od medija suvremeno društvo dobiva različite pozitivne i uzbuđljive mogućnosti, isto tako prijete opasnost da će uništiti ljudske odnose i zajednice (Giddens, 2007).

Potrebno je napomenuti kako je istraživanje imalo određena ograničenja. Naime, zbog prigodnog uzorka, rezultati se ne mogu poopćiti čak ni na razinu cijele Istarske županije, jer u istraživanju nisu ravnomjerno zastupljeni ispitanici iz svih dijelova županije. Sljedeće ograničenje istraživanja je i to što su u njemu u mnogo većem postotku sudjelovale majke nego očevi. Kako bi rezultati bili pouzdaniji bilo bi potrebno u

budućim istraživanjima ispitati stavove muških ispitanika, odnosno očeva, ali i same djece. Ova tema svakako ostavlja prostor za daljnja istraživanja zbog sve intenzivnijeg korištenja medija u svakodnevnom životu.

9. LITERATURA

- Alanen, L., Brooker, L., Mayall, B. (2015). *Childhood with Bourdieu. Studies in Childhood and Youth.*
- Aljazeera (2016). Bez interneta 60 posto svjetske populacije. Preuzeto s <https://balkans.aljazeera.net/news/technology/2016/1/14/bez-interneta-60-posto-svjetske-populacije> .
- Boneta, Ž., Čamber Tambolaš, A. i Ivković, Ž. (2017). Oblici roditeljskoga glazbenog kulturnog kapitala i glazbena socijalizacija djece rane i predškolske dobi. *Revija za sociologiju*, 47 (1), 5-36.
- Boneta, Ž., Miletić N., i Ivković Hodžić Ž. (2020). Čitalački kulturni kapital roditelja i čitalačka socijalizacija njihove djece rane i predškolske dobi. *Jezik, Književnost i Obrazovanje - Suvremeni Koncepti.*
- Bourdieu P., Boltanski L. (1981) "The Educational System and the Economy: Titles and Jobs". U Lemert C. (ur.) *French Sociology: Rupture and Renewal since 1968.* New York: Columbia University Press.
- Bujanić, Ž. (2017). Utjecaj medija na roditeljsku procjenu kvalitete ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. (Doctoral dissertation, University of Zagreb. Faculty of Teacher Education). Preuzeto s <https://zir.nsk.hr/islandora/object/ufzg%3A423/datastream/PDF/view> .
- Državni zavod za statistiku (2022). Primjena informacijskih i komunikacijskih tehnologija (IKT) u kućanstvima i kod pojedinaca u 2022. Preuzeto s <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29624> .
- Eurostat Statistics Explained (2020). Statistički podaci o digitalnom gospodarstvu i društvu – kućanstva i pojedinci. Preuzeto s https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:Statisti%C4%8Dki_podaci_o_digitalnom_gospodarstvu_i_dru%C5%A1tvu_%E2%80%93_kućanstva_i_pojedinci&oldid=510153#Pristup_internetu .
- Fanuko, N. (2008). Kulturni kapital i simbolička moć: tri aspekta bourdieuove teorije ideologije. *Školski vjesnik*, 57 (1.-2.), 7-41. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/82617> .

- Giddens, A. (2007). Sociologija-prema 4. engleskom izdanju. Zagreb: Nakladni zavod globus.
- Grgić, H., Gergorić, M., Radanović, I., & Brakus, A. (2016). Novo vrijeme, novi mediji: medijska pismenost mladih u 21. stoljeću. Zabok: Mreža Udruga Zagor.
- Haralambos, M., Holborn, M. (2002) Sociologija: teme i perspektive. Zagreb: Golden marketing.
- Hromadžić, H. (2014). Medijska konstrukcija društvene zbilje: socijalno-ideološke implikacije produkcije medijskog spektakla. Zagreb: AGM.
- Jurčić, D. (2017). Teorijske postavke o medijima–definicije, funkcije i utjecaj. *Mostariensia: časopis za društvene i humanističke znanosti*, 21(1), 127-136. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/file/280344> .
- Knauf, H. (2016). Interlaced social worlds: Exploring the use of social media in the kindergarten. *Early Years*, 36(3), 254-270.
- Krištofić, B. (2007). Digitalna nejednakost. *Sociologija i prostor*, 45 (2 (176)), 165-182. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/17633> .
- Leburic A., Quien , M., Lovrić D (2008). *Stari i novi mediji*. Split: Redak.
- Livingstone, S., Bober , M. (2006). Regulating the internet at home: contrasting the perspectives of children and parents. U: Buckingham, D., Willett, R. (ur.) *Digital Generations: Children, Young People, and New Media* (93-113). Routledge: Lawrence Erlbaum Associates.
- Livingstone, S. (2007). From family television to bedroom culture: Young people's media at home. *Media studies: Key issues and debates*, 302-321.
- Livingstone, S., Helsper, E. J. (2008). Parental mediation of children's internet use. *Journal of broadcasting & electronic media*, 52(4), 581-599.
- Livingstone, S., Byrne, J. (2018). Parenting in the digital age: The challenges of parental responsibility in comparative perspective. Preuzeto s [Livingstone Parenting in the Digital Age \(2\).pdf](#)
- Livingstone, S., Mascheroni, G., Staksrud, E. (2018). European research on children's internet use: Assessing the past and anticipating the future. *New media & society*, 20(3), 1103-1122.

- Ofcome (2021). Children and parents: media use and attitudes report 2020/2021. Preuzeto s [file:///C:/Users/HP/Downloads/children-and-parents-media-use-and-attitudes-report-2020-21%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/HP/Downloads/children-and-parents-media-use-and-attitudes-report-2020-21%20(1).pdf)
- Pašalić, D. (2019). Komparativna analiza tradicionalnih i novih medija–nestanak prvih ili nadgradnja drugih. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta*, (XVII), 140-146.
- Pregrad, J., Tomić Latinac, M., Mikulić, M., i Šeparović, N. (2011). Iskustva i stavovi djece, roditelja i učitelja prema elektroničkim medijima [Experience and attitudes of children, parents and teachers towards electronic media]. Ured UNICEF-a za Hrvatsku. Zagreb.
- Spasić, I. (2004). *Sociologije svakodnevnog života*. Beograd : Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Tomanović, S. (2004). Family habitus as the cultural context for childhood. *Childhood*, 11(3), 339-360.
- Tomanović, S. (2010b). *Odrastanje u Beogradu*, Beograd: „ Čigoja štampa“ Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta u Beogradu.

10. SLIKE I TABLICE

Slika 1: Broj televizora u kućanstvu (u %).....	26
Slika 2: Korištenje TV-a u kućanstvu od strane djeteta (u %)	28
Slika 3: Zabrinutost roditelja zbog sadržaja programa koje dijete gleda na TV-u (u %).	30
Slika 4: Broj „novih“ medija u kućanstvu (u %).....	31
Slika 5: Korištenje „novih“ medija u kućanstvu od strane djece (u %)	35
Slika 6: Razgovaraju li roditelji (čija djeca koriste internet) s djecom o tome kako se zaštititi na internetu (u %).	42
Slika 7: Zabrinutost roditelja (čija djeca koriste internet) zbog sadržaja na web stranicama ili aplikacijama koje dijete koristi (u %).	43
Tablica 1: Sociodemografske karakteristike ispitanika (u %)	23
Tablica 2 : Sadržaji koje roditelji prate na TV-u (%).....	27
Tablica 3: Procjena socioekonomskog statusa obitelji i dječje korištenje TV-a	28
Tablica 4: Sadržaji koje roditelji prate na TV-u (u %)	29
Tablica 5: Pravila roditelja o dječjem korištenju TV-a (u %)	29
Tablica 6: Posjedovanje „novih“ medija u kućanstvu s obzirom na stupanj obrazovanja	32
Tablica 7: Sadržaji koje roditelji prate na „novim“ medijima (u %),	33
Tablica 8: Testiranje razlika s obzirom na razinu obrazovanja oca (ANOVA)	34
Tablica 9: Korištenje „novih“ medija s obzirom na obrazovanje roditelja (u %)	36
Tablica 10: Korištenje „novih“ medija s obzirom na sociodemografske karakteristike (u %).....	37
Tablica 11: Sadržaji koje djeca prate na novim medijima (u %),.....	38
Tablica 12: Djetetovo korištenje mobitela za surfanje s obzirom na obrazovanje oca ...	38
Tablica 13: Učestalost dječjeg korištenja „novih“ ,medija s obzirom na imovinsko stanje obitelji.....	39
Tablica 14: Roditeljska pravila u vezi korištenja interneta (u %)	40
Tablica 15: Način nadziranja roditelja dok dijete provodi vrijeme na internetu	41

Tablica 16: Stavovi roditelja o koristima dječjeg korištenja medija (u %).	44
Tablica 17: Testiranje razlika u stavovima o medijima s obzirom na dob roditelja (t-test)	45
Tablica 18: Testiranje razlika u stavovu o koristima korištenja interneta s obzirom na obrazovanje oca	45